

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Emma Jukakoski

Pankin velvollisuudet rahanpesun estämisessä

tarkastelussa erityisesti tosiasiallinen edunsaaja

Laskentatoimen ja rahoituksen
akateeminen yksikkö
Pro gradu -tutkielma
Talousoikeuden maisteriohjelma

Vaasa 2024

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Emma Jukakoski	
Tutkielman nimi:	Pankin velvollisuudet rahanpesun estämisessä	
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri	
Oppiaine:	Talousoikeus	
Työn ohjaaja:	Vesa Annola	
Valmistumisvuosi:	2024	Sivumäärä: 72

TIIVISTELMÄ:

Rahanpesun estämiseen liittyvä työ kuuluu monelle eri taholle. Erityisesti pankeilla on valtavan tärkeä rooli rahanpesun estämisessä. Rahanpesua tapahtuu vuosittain noin 2–5 % koko maailman bruttokansantuotteesta. Rikolliset keksivät jatkuvasti uusia keinoja rahan pesemiseksi. Rahanpesulla tarkoitetaan tekoa tai tekojen kokonaisuutta, jonka tarkoituksena on peittää tai häivyttää rikoksesta saadun hyödyn tai omaisuuden alkuperä.

Rahanpesusääntely muuttuu jatkuvasti. Sääntelyn tuomissa muutoksissa on pysyttävä mukana. Pankeilla on useita eri velvollisuuksia aina asiakkuuden perustamisesta mahdollisesti asiakkuuden irtisanomiseen. Keskeisimpänä velvollisuutena voidaan katsoa olevan asiakkaan tunnistaminen ja tunteminen. Velvollisuudet ovat aikaa vieviä ja jatkuvia. Pankin toimintaa valvotaan Finanssivalvonnan toimesta. Mikäli pankki laiminlyö velvollisuuksiansa, voi siitä koitua hallinnollisia seuraamuksia.

Vuoden 2019 lakimuutoksen myötä astui voimaan tosiasiallisia edunsaajia koskevan rekisterin ylläpitäminen. Tosiasiallinen edunsaaja on yleisesti henkilö, joka omistaa yrityksestä yli 25 % tai käyttää tosiasiallista määräysvaltaa. Rahanpesulaki velvoittaa tunnistamaan ja määrittelemään oikeushenkilöiden tosiasialliset edunsaajat. Tosiasiallisten edunsaajien tunteminen lisää liiketoiminnan läpinäkyvyyttä sekä helpottaa rahaliikenteen tarkkailua, ja on siksi hyvin tärkeä osa rahanpesun estämisen työtä.

Tässä tutkimuksessa tutkimusmetodinä käytetään ensisijaisesti oikeusdogmatiikkaa eli lainoppia. Oikeuslähdeopin mukaisesti ensisijainen tiedonhaun kohde on voimassa oleva laki. Tässä tutkimuksessa tiedonhaun kohteena on erityisesti laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä sekä rikoslaki. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mitä velvollisuuksia pankilla on rahanpesun estämiseen liittyen ja miten tosiasiallinen edunsaaja liittyy näihin velvollisuuksiin.

AVAINSANAT: rahanpesu, rahanpesun estäminen, talousrikollisuus, tosiasiallinen edunsaaja

Sisällys

1	Johdanto	5
1.1	Taustaa	5
1.2	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	6
1.3	Tutkimuksen metodit ja lähteet	7
1.4	Tutkimuksen rakenne	9
2	Pankin velvollisuudet rahanpesun ja tosiasiallisen edunsaajan näkökulmasta	11
2.1	Rahanpesu	11
2.1.1	Rahanpesulainsäädäntö	14
2.1.2	Rahanpesun estämisen valvontaviranomaiset	19
2.2	Tosiasiallinen edunsaaja	21
2.3	Pankin velvollisuudet	25
3	Riskien tunnistaminen ja asiakkaan tunteminen	29
3.1	Riskiarvion laadinta	29
3.2	Tunnistamisvelvollisuus	32
3.2.1	Etätunnistaminen	34
3.2.2	Oikeushenkilön tunnistaminen	35
3.3	Tuntemisvelvollisuus	36
3.4	Riskiperusteinen arviointi	41
3.5	Selonottovelvollisuus	46
4	Epäilyttävän toimen havaitseminen	49
4.1	Ilmoitusvelvollisuus	49
4.2	Liiketoimesta pidättäytyminen	51
4.3	Kansainväliset talouspakotteet	53
4.4	Varojen jäädyttäminen	55
4.5	Velvollisuuksien laiminlyönnin hallinnolliset seuraamukset	57
4.5.1	Rikemaksu tai julkinen varoitus	57
4.5.2	Seuraamusmaksu	58
5	Johtopäätökset	61

Lähteet	64
---------	----

Kuviot

Kuvio 1. Rahanpesun kolmen vaiheen malli.	12
Kuvio 2. Keskeiset toimijat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä.	20
Kuvio 3. Pankin velvollisuudet.	27
Kuvio 4 Hallinnolliset seuraamukset.	60

Lyhenteet

CDD	Customer Due Diligence
EDD	Enhanced Due Diligence
EU	Euroopan Unioni
FATCA	Foreign Account Tax Compliance Act
FATF	Financial Action Task Force, Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastainen toimintaryhmä
FIVA	Finanssivalvonta
KYC	Know Your Customer, tunne asiakkaasi
PEP	Poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, Politically Exposed Person
PPP	Public Private Partnership – viranomaisten ja yksityisen sektorin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen asiantuntijaryhmä
PRH	Patentti- ja rekisterihallitus
Rahanpesulaki	Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä
RL	Rikoslaki
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime

1 Johdanto

1.1 Taustaa

Vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen rahanpesun sääntely ja seuranta on kehittynyt Suomessa voimakkaasti. Rahanpesun arvioidaan olevan maailmalla joka vuosi noin 2–5 % koko maailman bruttokansantuotteesta. Tämän luvun valossa Suomessa arvioidaan tapahtuvan rahanpesua vuosittain noin 4,5–11 miljardin arvosta. Rahanpesu sekä muut talousrikokset ovat Suomessa suurimpia rikollisuuden muotoja.¹

Rahanpesun estäminen on saanut lähivuosina yhä merkityksellisemmän painoarvon pankkien toiminnassa. Syynä tähän kehitykseen voidaan pitää muun muassa sitä, että pankkijärjestelmän avulla on pystytty edistämään terrorismi-, huume-, talous- ja muuta rikollisuutta. Nykyisin rahoitusalan sääntelyn yhtenä perustavoitteena pidetään rahanpesun torjuntaa. Pankeilla on valtava rooli rahanpesun estämisessä, koska rahanpesu on huomattavan vaikeaa ilman pankkijärjestelmää. Taustalla tähän on se, että suurin osa rahasta liikkuu pankkijärjestelmien sisällä.² Jatkuvasti laajenevat velvoitteet vaativat jatkuvia muutoksia pankkien tietojärjestelmiin ja toimintamalleihin³.

Pankit ilmoittavat joka vuosi tuhansia rahanpesuepäilyjä Rahanpesun selvittelykeskukselle. Vuonna 2022 Rahanpesun selvittelykeskus vastaanotti yli 13 000 ilmoitusta pankeilta. Vuoden 2023 alkuvuodesta ilmoituksia oli tehty jo yli 8000. Kyseiset luvut ovat hyvin korkeita kansainvälisellä tasolla.⁴

Pankkien velvollisuus valvoa rahanpesun estämistä on kasvanut ja kasvaa edelleen. Tämän tarkoituksena on lisätä yhteiskunnallista vakautta ja turvallisuutta. Asiakkaat saattavat kokea pankkien tiukentuneet taloustietoja koskevat kyselyt harmillisiksi

¹ Andersén, 2020, s. 29, 31, 34

² Wuolijoki, 2022, s. 114

³ Linna, 2023

⁴ Linna, 2023

ymmärtämättä sitä, että niiden tarkoituksena on estää ammattimaista rikollisuutta ja terrorismin rahoittamista. Tämän vuoksi asiakkaatkin joutuvat osallistumaan väärinkäytösten estämiseen vastailemalla kysymyksiin ja tekemällä mahdollisesti selvityksiä toiminnastaan.⁵

Vaatus tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen ilmoittamisesta kaupparekisteriin alkoi vuodesta 2019 alkaen. Taustalla tähän oli laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Tällöin Patentti- ja Rekisterihallitus alkoi rekisteröimään tietoja yritysten ja yhteisöjen tosiasiallisista edunsaajista. Tietoja alettiin keräämään rahanpesun estämiseksi. Tosiasiallisten edunsaajien tunteminen lisää liiketoiminnan läpinäkyvyyttä sekä helpottaa rahaliikenteen tarkkailua, ja on siksi hyvin tärkeä osa rahanpesun estämisen työtä.⁶ Tosiasiallisten edunsaajien tuntemisella helpotetaan rahanpesun paljastamista sekä lisätään avoimuutta yritysomistuksista Suomessa, kuten myös muissa EU-maissa. Tämän vuoden 2019 muutoksen tarkoituksena on ollut vähentää eri yhteisömuotojen käyttöä laittomiin tarkoituksiin, kuten rahanpesuun, terrorismin rahoitukseen, lahjontaan, korruptioon, sisäpiirikauppoihin sekä veropetoksiin.⁷

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitä velvollisuuksia pankilla on rahanpesun estämiseen liittyen ja miten tosiasiallinen edunsaaja liittyy näihin velvollisuuksiin. Rahanpesuun liittyvä estämistyö kuuluu hyvin monelle taholle, mutta erityisesti pankille. Tutkimuksessa tarkastellaan myös rahanpesun estämiseen liittyvää lainsäädäntöä sekä valvontaviranomaisia ja muita tahoja, jonka kautta voidaan huomata aiheen tärkeys. Rahanpesun estämiseen liittyvien velvollisuuksien noudattamista valvotaan tarkasti, jonka vuoksi työssä selvitetään myös velvollisuuksien laiminlyönnin hallinnollisia seuraamuksia.

⁵ Andersén, 2020, s. 12–13

⁶ Alma Talent, 2019

⁷ Azets, 2019

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen aiheena on hyvin tutkittu. Kyseisestä aiheesta on tehty useita pro gradu -tutkielmia ja opinnäytetöitä. Aihe rajautuu pankkitoimintaan, jolloin tutkimuksen ulkopuolelle on jätetty muiden viranomaisten velvollisuudet estämistyössä. Lisäksi tutkimukseen tuo lisäarvoa tosiasiallisen edunsaajan tarkastelu. Tosiasiallisen edunsaajan selvittäminen liittyy hyvin läheisesti rahanpesun estämiseen. Tutkimuksen pohjana käytetään pääosin ainoastaan Suomen lainsäädäntöä. Tutkimuksen tavoitteisiin pohjautuen tutkimuskysymyksiksi on asetettu seuraavat kysymykset:

- Mitä velvollisuuksia pankeilla on rahanpesun estämiseen liittyen?
- Miten tosiasiallinen edunsaaja liittyy pankin velvollisuuksiin rahanpesun estämisessä?

1.3 Tutkimuksen metodit ja lähteet

Oikeustieteessä tyypillisimmät osa-alueet voidaan jakaa lainoppiin, oikeushistoriaan, oikeussosiologiaan, oikeusfilosofiaan ja vertailevaan oikeustieteeseen⁸. Tässä tutkimuksessa tutkimusmetodinä käytetään erityisesti lainoppia eli oikeusdogmatiikkaa. Lainopissa eli oikeusdogmatiikassa tutkimuskohteena on voimassa oleva oikeus⁹. Lainoppi pyrkii selvittämään oikeussäntöjen sisältöä¹⁰. Oikeuslähdeopin mukaisesti ensisijainen tiedonhaun kohde on voimassa oleva laki. Tässä tutkimuksessa käytetään erityisesti laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (rahampesulaki, 444/2017) sekä rikoslaki (39/1889).¹¹

Lainopissa oikeuslähteet jaetaan oikeuslähdeopin mukaisesti vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin sekä sallittuihin oikeuslähteisiin. Vahvasti velvoittavaksi luetaan

⁸ Husa ja muut, 2008, s. 19

⁹ Hirvonen, 2011, s. 21–22

¹⁰ Kolehmainen, 2016, s. 114

¹¹ Husa ja muut, 2008, s. 32–33, 60

esimerkiksi laki ja kansainväliset sopimukset. Heikosti velvoittaviksi luetaan esimerkiksi hallituksen esitykset. Lainopissa sallituiksi oikeuslähteiksi luetaan oikeustieteellinen kirjallisuus, viranomaisten ohjeet ja suositukset, muiden kuin korkeimpien oikeuksien oikeuskäytäntö, hallintokäytäntö, erilaiset suunnitelmat ja ohjelmat sekä standardit ja itsesääntely. Tässä tutkimuksessa hyödynnetään vahvasti velvoittavana oikeuslähteenä lakia. Laista pyritään hakemaan ensisijainen tiedon lähde. Heikosti velvoittavana oikeuslähteenä hyödynnetään hallituksen esityksiä, joiden avulla pyritään selvittämään lain taustaa. Sallittuina oikeuslähteinä hyödynnetään oikeuskirjallisuutta sekä viranomaisten ohjeita ja suosituksia, jotka tuovat tukea tutkielman kirjoittamiseen ja tutkimusongelman ratkaisemiseen. Tutkimuksessa hyödynnetään erityisesti Finanssivalvonnan ohjeita ja suosituksia.¹² Oman haasteensa tähän tutkimukseen tuo se, että suurimmassa osassa lähteistä asiat kerrotaan hyvin samalla tavalla. Vaikka rahanpesun estämisestä löytyy paljon tietoa, on haastavaa löytää lähteitä, joissa aiheeseen paneudutaan syventävästi. Erityisesti tosiasiallisesta edunsaajasta rahanpesuun liittyen on haasteellista löytää syventävää tietoa.

Lainoppi on tulkintatiedettä, johon liittyvät erilaiset tulkintametodit. Näitä ovat sanamuodon mukainen tulkinta, systemaattinen tulkinta, historiallinen tulkinta, vertaileva tulkinta, supistava ja laajentava tulkinta, analoginen tulkinta, teleologinen tulkinta, arvoperusteinen tulkinta sekä objektiivinen tulkinta. Sanamuodon mukaisella eli kirjaimellisella tai kieliopillisella tulkinnalla tarkoitetaan lakitekstin ilmaisun arkikielessä pitäytymistä. Tässä tutkimuksessa lakitekstiä tulkitaan siis siten, että jokainen sen osa otetaan huomioon. Tulkinnassa ei saa jättää mitään lakitekstin osaa merkityksettömäksi.¹³

Systemaattisella tulkinnalla tarkoitetaan oikeusnormien, oikeudenalan yleisten oppien, lainopin teorioiden, oikeusjärjestyksen systematiikan ja logiikan sekä oikeusjärjestyksen huomioonottamista lakitekstin ilmaisua tulkittaessa. Historiallisessa tulkinnassa on kyse

¹² Nieminen & Lähteenmäki, 2021, s. 40

¹³ Hirvonen, 2011, s. 38–40

lainsäätäjän tarkoituksen selvittämisestä hyödyntämällä ensisijaisesti lain esitöitä, joista tässä tutkimuksessa hyödynnetään hallituksen esityksiä. Vertailevassa tulkinnassa otetaan huomioon suomalaisen lakitekstin lisäksi jonkin muun maan oikeus. Supistavassa tai laajentavassa tulkinnassa sallitaan lakitekstin ilmaisulle luonnollisen kielen merkityksen tai sanamuodon mukaisen tulkinnan tuottamaa sisältöä suppeampi tai laajempi sisältö.¹⁴

Analogisella tulkinnalla oikeusnormeja verrataan muihin samankaltaisiin tapauksiin. Teleologisella tulkinnalla tarkoitetaan niiden tavoitteiden selvittämistä, joita sääntelyllä halutaan edistää. Tulkintaan kuuluu myös eri tulkintavaihtoehtojen tosiasiallisten seurausten arvioiminen. Lopuksi valitaan parhaiten sääntelyn tavoitteita edistävä tulkintavaihtoehto. Arvoperusteisella tulkinnalla tarkoitetaan oikeusjärjestelmän perustavien arvojen selvittämistä käyttämällä lähteenä yleisiä oikeusperiaatteita, perus- ja ihmisoikeuksia sekä demokratia- ja oikeusvaltioperiaatteita. Tulkintaan kuuluu lakitekstin ilmaisujen tulkitseminen voimassa olevaan oikeuteen kuuluvien arvojen ja arvostuksien edistämisen mukaisesti. Objektiviisessa tulkinnassa lakitekstin ilmaisu saa vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön perustuvan objektiivisen tai auktoriteettiperusteisen tulkinnan.¹⁵ Voidaan huomata, että erilaisia tulkintatapoja on runsaasti, joista jokainen on hyvin erilainen. Tässä tutkimuksessa ensisijaisina tulkintatapoina hyödynnetään sanamuodon mukaista, systemaattista ja historiallista tulkintaa.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus koostuu viidestä pääluvusta. Pankin velvollisuuksia tutkitaan kronologisesti koko asiakkuuden elinkaaren ajalta. Tutkimuksen ensimmäisessä luvussa kerrotaan tutkimuksen lähtökohdat sekä käytettävät metodit. Toisessa luvussa käsitellään pankin velvollisuudet rahanpesun ja tosiasiallisen edunsaajan näkökulmasta. Luvussa kerrotaan

¹⁴ Hirvonen, 2011, s. 38–39

¹⁵ Hirvonen, 2011, s. 39–40

tutkimuksen olennaiset käsitteet. Näitä ovat rahanpesu, tosiasiallinen edunsaaja sekä pankin velvollisuudet.

Kolmannessa luvussa aloitetaan pankin velvollisuuksien tutkiminen, joista ensimmäisenä otetaan tarkasteluun riskiarvion laadinta. Tämän jälkeen selvitetään asiakkaan tuntemiseen liittyviä velvoitteita, joihin sisältyy tunnistamisvelvollisuus, tuntemisvelvollisuus, riskiperusteinen arviointi sekä selonottovelvollisuus. Neljännessä luvussa tutkitaan epäilyttävän toimen havaitsemista ja siihen liittyviä toimia. Luvussa tutkitaan ilmoitusvelvollisuutta, liiketoimesta pidättäytymistä, varojen jäädyttämistä sekä kansainvälisiä talouspakotteita. Viimeisenä tutkitaan velvollisuuksien laiminlyönnin hallinnollisia seuraamuksia, jotka voivat tulla kyseeseen, jos jotkin velvollisuutta rikotaan tai laiminlyödään. Viidennessä luvussa kootaan yhteen tutkimuksesta saadut tulokset ja kerrotaan johtopäätökset.

2 Pankin velvollisuudet rahanpesun ja tosiasiallisen edunsaajan näkökulmasta

2.1 Rahanpesu

Tutkimuksen keskeisin käsite on rahanpesu. Rahanpesu voi olla teko tai tekojen kokonaisuus, jonka tarkoituksena on peittää tai häivyttää rikoksesta saadun hyödyn tai omaisuuden alkuperä. Rahanpesuun voidaan luokitella kolme eri vaihetta, joita ovat sijoitus eli placement, harhautus eli layering ja palautus eli integration. Sijoitusvaihe viittaa siihen, että ”likainen” raha sijoitetaan lailliseen talousjärjestelmään eli yleisesti pankkiin. Harhautusvaihe puolestaan viittaa siihen, että likaisen rahan alkuperä pyritään peittämään tai häivyttämään. Lopuksi palautusvaihe viittaa siihen, että ns. puhdistettu raha yhdistetään lailliseen talouteen.¹⁶ Palautusvaiheessa apuna käytetään usein erilaisia rahoitusvälineitä, kuten laina- tai vakuutus sopimuksia¹⁷.

Edellä mainittujen kolmen vaiheen muodostaman prosessin tarkoituksena on, että esirikoksen tehnyt voi hyödyntää tehdystä esirikoksesta saatua varallisuutta¹⁸. Huomionarvoista on, että rahanpesussa on aina yhteys jo tehtyyn rikokseen tai suunnitteilla olevaan rikokseen¹⁹. Ensimmäinen vaihe eli sijoitusvaihe on kriittisin ja hankalin, koska yleensä likainen raha on käteisenä ja pieninä seteleinä. Rikolliset saattavat myös käyttää väärä nimiä ja henkilöllisyyksiä tehdessään talletuksia. Tämä asettaa haasteita pankin KYC (know your customer) -periaatteelle.²⁰

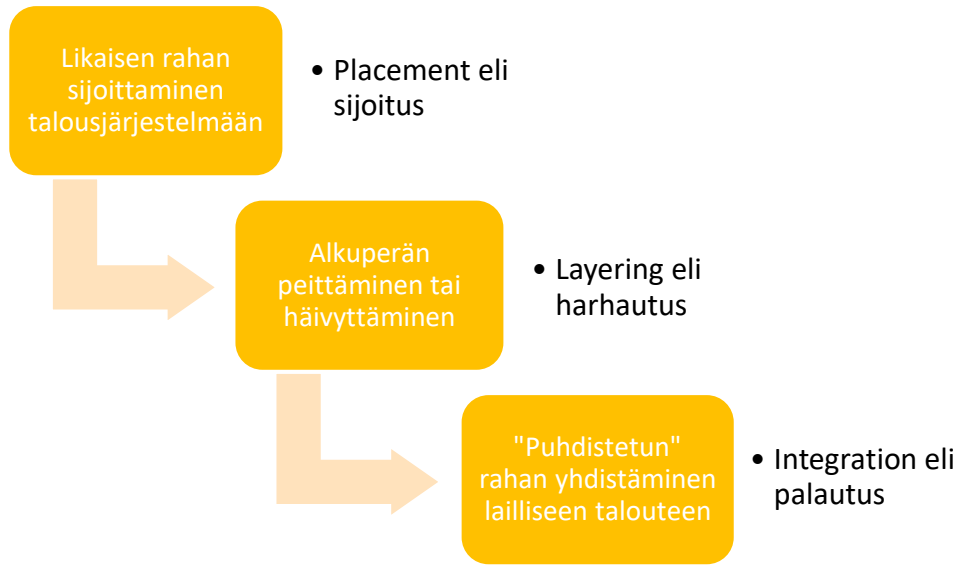
¹⁶ Hyttinen, 2021, s. 24–25

¹⁷ Andersén, 2020, s. 22

¹⁸ Hyttinen, 2021, s. 25

¹⁹ Andersén, 2020, s. 17

²⁰ Peurala, 2009, s. 23

Kuvio 1. Rahanpesun kolmen vaiheen malli.

Rikoslain (RL, 39/1889) 32 luvussa määritellään rahanpesurikoksen tekemuodot, joita ovat rahanpesu, törkeä rahanpesu, salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi, tuottamuksellinen rahanpesu sekä rahanpesurikkomus. Rikoslain 32 luvun 6 §:ssä rahanpesu määritellään rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn tai näiden tilalle tulleen omaisuuden vastaanottaminen, käyttäminen, muuntaminen, luovuttaminen, siirtäminen, välittäminen tai hallussa pitäminen. Tarkoituksena on hankkia itselle tai toiselle hyötyä, peittää tai häivyttää saatu hyöty tai omaisuuden laiton alkuperä tai avustaa toista välttämään oikeudelliset seuraamukset. Yhtenä rahanpesun muotona voidaan nähdä myös niin kutsuttu itsepesu. Tällä tarkoitetaan henkilön omasta rikoksesta saatuun hyötyyn tai omaisuuteen kohdistuvaa rahanpesua. Henkilö voi saada rangaistuksen esirikoksen lisäksi myös itsepesusta eli rahanpesusta.²¹

Rangaistavaksi määriteltyä rahanpesua voi myös olla rikoslain 32 luvun 6 §:n mukaan se, että tekijä pyrkii peittämään tai häivyttämään rikoksella hankitun omaisuuden, siitä saadun hyödyn tai näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet. Myös avustaminen edellä

²¹ Isoaho & Kaski, 2021, s. 16

mainitun peittämässä tai häivyttämässä on rangaistavaa. Lisäksi näiden edellä mainittujen yritys on rangaistavaa.

Rikoslain 32 luvun 7 §:n mukaan törkeästä rahanpesusta voidaan puhua silloin, kun laittomasti saatu omaisuus on erittäin arvokas tai rikos on tehty erittäin suunnitelmallisesti ja rahanpesu kokonaisuutena on törkeä. Rikoslain 32 luvun 8 §:n mukaan salahankkeesta törkeän rahanpesun tekemiseksi puhutaan silloin, kun henkilö sopii toisen kanssa törkeän rahanpesurikoksen tekemisestä, jossa kohteena on lahjuksen antaminen tai ottaminen, veroon kohdistuvan törkeän veropetoksen tai törkeän avustuspetoksen tuottama hyöty tai tilalle tullut omaisuus.

Tuottamuksellisella rahanpesulla tarkoitetaan rikoslain 32 luvun 9 §:n mukaan sitä, että henkilö ryhtyy rahanpesun toimiin törkeästä huolimattomuudesta. Rahanpesurikkomus määritellään rikoslain 32 luvun 10 §:n mukaan siten, että rahanpesu tai tuottamuksellinen rahanpesu on kokonaisuudessa vähäinen, kun otetaan huomioon omaisuuden arvo tai muut rikokseen kohdistuvat seikat.

Rahanpesu liittyy tyypillisesti seuraaviin rikoksiin: huumekauppa, korruptio, ihmiskauppa, salakuljetus, veronkierto, varkaudet, asekauppa ja terrorismi. Perinteisimpänä rahanpesun menetelmänä voidaan pitää smurffausta. Smurffaus pitää sisällään useiden välikäsien ja pienten transaktiokokojen käytön rahansiirroissa. Toisensa yleisenä tapana voidaan pitää käteisen salakuljettamista rikosmaasta toiseen tai rikoksesta saadun rahan käyttämistä käteis pohjaiseen toimintaan. Muita varsin yleisiä rahanpesun tapoja ovat kulissiyhtiöt, valekauppa- ja laskutus sekä käteisellä maksettavat palkat.²²

Rahallisen menetyksen lisäksi rahanpesu haittaa yhteiskunnan toimintaa siten, että se mahdollistaa rikollisen toiminnan. Rahanpesusta koituvat yhteiskunnalliset vaikutukset voidaan jakaa taloudellisiin vaikutuksiin, sosiaalisiin vaikutuksiin ja poliittisiin

²² Andersén, 2020, s. 37, 39

vaikutuksiin. Taloudellisia vaikutuksia ovat talouselämän luotettavuuden rapautuminen, rahoitusjärjestelmän ja talouspolitiikan tehottomuus sekä taloudellinen eriarvoisuus. Konkreettisesti vaikutukset näkyvät tulonmenetyksenä, varallisuus- ja muiden hintojen vääristyminä sekä kaupan ja kansainvälisten rahavirtojen häiriytymisenä. Sosiaalisia vaikutuksia ovat rikollisuuden kasvu ja luottamuksen lasku. Poliittiset vaikutukset näkyvät luottamuksen laskuna, poliittisen järjestelmän vääristymisenä ja politiikan rikollistumisena.²³

2.1.1 Rahanpesulainsäädäntö

Rahanpesulainsäädäntö jakautuu preventiiviseen ja repressiiviseen lainsäädäntöön. Preventiiviseen lainsäädäntöön kuuluu sääntely, jonka tarkoituksena on rahanpesun estäminen sekä rahanpesun paljastaminen ja selvittäminen. Preventiivinen lainsäädäntö on hallinnollista sääntelyä, johon kuuluu esimerkiksi pankeille asetetut velvoitteet. Repressiiviseen lainsäädäntöön kuuluu rahanpesun rikosoikeudellinen sääntely.²⁴

Suomessa rahanpesusta säädetään rahanpesulaissa, jota täydentää useat erillislait. Suomen rahanpesulain taustalla vaikuttaa Euroopan unionin (EU) antamat direktiivit ja asetukset. Financial Action Task Force (FATF) on rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastainen toimintaryhmä, jolla on ollut merkittävä vaikutus Suomen lainsäädäntöön ja EU:n lainsäädäntöön rahanpesusta.²⁵ FATF:n tehtäviin kuuluu muun muassa tehokkaan rahanpesun vastaisen lainsäädännön edellyttäminen valtioilta. FATF valvoo valtioiden rahanpesun vastaisten toimien onnistumista.²⁶ FATF seuraa toimintasuositusten täytäntöönpanoa jäsenmaissa vuosittaisilla kyselyillä ja määräajoin tehtävillä maa-arvioinneilla.²⁷

²³ Andersén, 2020, s. 39-40

²⁴ Hyttinen, 2021, s. 6, 9

²⁵ Rahanpesu.fi, n.d.

²⁶ Hyttinen, 2021, s. 39

²⁷ Valtiovarainministeriö, n.d.

FATF:n suositukset antavat kattavan ja johdonmukaisen kehyksen toimenpiteille, jotka maiden tulisi toteuttaa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi. Suosituksissa esitetään keskeiset toimenpiteet, joita mailla tulisi olla käytössään:

- riskien tunnistaminen sekä toimintalinjojen ja kotimaisen koordinaation kehittäminen
- rahanpesun, terrorismin rahoituksen ja joukkotuhoaseiden leviämisen estäminen
- ennaltaehkäisevien toimenpiteiden soveltaminen rahoitusalailla ja muilla nimetyillä aloilla
- toimivaltaisten viranomaisten valtuuksien ja vastualueiden sekä muiden institutionaalisten toimenpiteiden vahvistaminen
- oikeushenkilöiden ja järjestelyjen tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskevien tietojen avoimuuden ja saatavuuden parantaminen
- kansainvälisen yhteistyön edistäminen.²⁸

Rahanpesulakia täydentävät useat erillislait ja asetukset, joista suuri osa vaikuttaa pankin toimintaan rahanpesun estämisessä. Yksi näistä on valtioneuvoston asetus menettelyistä asiakkaan tuntemiseksi ja riskitekijöistä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä (929/2021). Asetuksessa säädetään tilanteista, joissa voidaan soveltaa yksinkertaistettua menettelyä tai tehostettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi. Asetuksessa säädetään myös vähäistä tai tavanomaista suurempaa riskiä osoittavista riskitekijöistä. Toinen rahanpesulakia täydentävä asetus on valtioneuvoston asetus rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa tarkoitetuista merkittävistä julkisista tehtävistä (610/2019). Asetuksessa määritellään merkittävät julkiset tehtävät, joissa toimiva tai toiminut henkilö on poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö.²⁹

²⁸ FATF, 2023, s. 7

²⁹ Rahanpesu.fi, n.d.

Lain pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä (571/2019) tarkoituksena on viranomaisten sähköisen tiedonsaannin parantaminen kansalaisten, yritysten ja yhteisöjen pankki- ja maksutileistä. EU:n viides rahanpesudirektiivi on vaikuttanut tämän lain täytäntöönpanoon. Laissa rahanpesun selvittelykeskuksesta (445/2017) säännellään selvittelykeskuksesta ja rahanpesun estämistä, paljastamista, ja selvittämistä koskevasta rekisteristä³⁰. Kyseisessä laissa määritellään selvittelykeskuksen tehtävät, joita ovat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja tutkintaan saattaminen. Rikoslaisissa (39/1889) määritellään rahanpesurikoksien tunnusmerkistöt ja tekemuotojen kriminalisoinnit.³¹

Kaupparekisterilaki (564/2023) säättää tosiasiallisten edunsaajien rekisteröimisestä. Yhdistyslaissa (503/1989) säädetään yhdistyksen hallituksen jäsenten rekisteröimisestä. Uskonnollisten yhdyskuntien hallituksen jäsenten rekisteröimisestä on säädetty uskonnonvapauslaissa (453/2003). Säätiölaki (487/2015) säättää säätiön hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenten rekisteröimisestä. Yritys- ja yhteisötietolaki (244/2001) sisältää säännökset rekisteri-ilmoituksen tekemisestä vastuussa olevista.³²

Edellä mainitun kansallisen lainsäädännön taustalla vaikuttavat EU:n antamat direktiivit ja asetukset rahanpesuun liittyen, joita ovat erityisesti neljäs rahanpesudirektiivi, viides rahanpesudirektiivi sekä toinen maksajan tiedot -asetus. Neljäs rahanpesudirektiivi kiristi rahanpesun estämisen lainsäädäntöä ja päivitti rahanpesua koskevaa ehkäisevää sääntelyä.³³ Neljännen rahanpesudirektiivin keskiössä ovat riskiperusteisen lähestymistavan, asiakkaan tuntemisvelvollisuuden, tosiasiallisia omistajia ja edunsaajia koskevien tietojen selvittämisen ja rekisteröimisen, sekä ilmoitusvelvollisuuden sääntelykokonaisuudet³⁴. Viides rahanpesudirektiivi modifioitiin ja täydennettiin vuonna 2018, jossa laajennettiin rahanpesun ehkäisevää sääntelyä.³⁵ Kyseiseen direktiiviin

³⁰ Isoaho & Kaski, 2021, s 29

³¹ Rahanpesu.fi, n.d.

³² Rahanpesu.fi, n.d.

³³ Hyttinen, 2021, s. 51–52

³⁴ Isoaho & Kaski, 2021, s. 28

³⁵ Hyttinen, 2021, s. 51–52

lisättiin uutta sääntelyä, jolla veloitettiin muun muassa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän perustamiseen³⁶.

Toinen maksajan tiedot -asetus sisältää myös rahanpesua ja terrorismin rahoittamista estävää sääntelyä. Kyseinen asetus pohjautuu FATF:n suositukseen. Asetus sisältää säännökset maksajaa ja maksunsaajia koskevista tiedoista.³⁷ Asetuksella veloitetaan toimittamaan maksajaa ja maksunsaajia koskevat tiedot varainsiirron mukana, riippumatta siitä, missä valuutassa siirto tehdään. Tämän taustalla on rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen, paljastaminen ja selvittäminen.³⁸ Asetus koskee maksukorteilla, sähköisen rahan välineillä ja matkapuhelimilla toteutettavia varainsiirtoja. Maksajan maksupalveluntarjoajan on toimitettava varainsiirron ohessa tarkat tiedot maksajasta ja maksunsaajasta, esimerkiksi maksunsaajan nimi ja hänen maksutilinsä numero. Maksupalveluntarjoajan vastuulla on myös annettujen tietojen oikeellisuuden todennus. Maksupalveluntarjoajalla on oltava tehokkaat menettelyt maksajaa tai maksunsaajaa koskevien tietojen puuttumisen tai puutteellisuuden havaitsemiseksi. Maksupalveluntarjoajalla on oltava lisäksi tehokkaat riskiperusteiset menettelyt, mikäli puuttuvia tai puutteellisia maksutietoja havaitaan. Sen avulla voidaan tehdä päätös varojen siirron suorittamisesta, eväämisestä tai keskeyttämisestä.³⁹

Valtiovarainministeriö ja sisäministeriö ovat vastuuministeriöinä rahanpesun estämisessä. Myös oikeusministeriö, ulkoministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö osallistuvat työhön. Valtiovarainministeriön vastattavana on rahanpesulaki, annettavat säädökset ja kansallisen rahanpesun riskiarviot sekä kansainvälisten rahanpesuasioiden koordinointi kansallisella tasolla.⁴⁰ Valtiovarainministeriön vastuulla on esimerkiksi FATF:n asioiden koordinointi kansallisella tasolla. Valtiovarainministeriö ottaa osaa Euroopan komission rahanpesun

³⁶ Isoaho & Kaski, 2021, s. 28

³⁷ Rahanpesu.fi, n.d.

³⁸ Isoaho & Kaski, 2021, s. 28

³⁹ Rahanpesu.fi, n.d.

⁴⁰ Valtiovarainministeriö, n.d.

ja terrorismin rahoittamisen vastaiseen asiantuntijaryhmään (Expert Group on Money Laundering and Terrorist Financing). Asiantuntijaryhmän tarkastelun kohteena on rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ajankohtaiset eurooppalaiset ja maailmanlaajuiset kysymykset, kuten lainsäädännön täytäntöönpanot, markkinailmiöt ja kansainvälinen yhteistyö.⁴¹

FATF:n lisäksi muista kansainvälisiä toimijoita, jotka kehittävät ja seuraavat rahanpesuun liittyviä ohjeita ja toimenpiteitä ovat Egmont-ryhmä, MONEYVAL, Europol, Interpol ja UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime). Egmont-ryhmä on epävirallinen yhteistyöelin, jonka tavoitteena on kehittää rahanpesun estämiseen liittyvää toimintaa. MONEYVAL on Euroopan neuvoston asettama asiantuntijaryhmä, joka tekee maatarkastuksia niissä Euroopan maissa, jotka eivät ole FATF:n jäseniä. Europol tarjoaa muun muassa tukea ja koordinaatiota rahanpesuun liittyvissä asioissa. Interpol on kansainvälinen poliisiorganisaatio, jonka tehtäviin kuuluu esimerkiksi viranomaisten ja organisaatioiden avustaminen rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvissä asioissa. UNODC tarjoaa asiantuntija-apua, koulutusta ja tiedonsiirtoa. UNODC kuuluu YK:n alaisuuteen, jolla on merkittävä asema rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä.⁴²

Rahanpesulakiin on tehty viime vuosina paljon muutoksia. Uusimpina muutoksina astuivat voimaan 1 luvun 4 §:n 1 momentin 11 kohdan i alakohta, 3 luvun 3 §:n 2 momentin 2 kohta sekä 13 §. Muutokset koskivat lähinnä sanamuotoja. Kyseiset muutokset tulivat voimaan 1. päivänä maaliskuuta 2024.⁴³

⁴¹ Valtiovarainministeriö, n.d.

⁴² Andersén, 2020, 146–147

⁴³ HE 323/2022

2.1.2 Rahanpesun estämisen valvontaviranomaiset

Rahanpesulain mukaisia valvontaviranomaisia ovat Finanssivalvonta (Fiva), Poliisihallitus, Arpajaishallinto, Patentti- ja rekisterihallitus (PRH), Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Ålands lotteriinspektionen, Ahvenanmaan maakunnan hallitus sekä Suomen asianajajaliitto. Finanssivalvonta valvoo finanssisektorin ilmoitusvelvollisia, luotonantajia sekä vertaislainavälittäjiä. Poliisihallituksen arpajaishallinto valvoo mannermaan rahapelitoimintaa. Patentti- ja rekisterihallitus valvoo tilintarkastajia ja Etelä-Suomen aluehallintovirasto valvoo muita ilmoitusvelvollisia. Ahvenanmaan maakunnan hallitus valvoo Ahvenanmaan kiinteistönvälitystoimintaa. Suomen asianajajaliitto valvoo puolestaan asianajajia.⁴⁴

Valvontaviranomaisten lisäksi Verohallinnon, Tullin, Rajavartiolaitoksen, Ulosottolaitoksen, konkurssiasiamiehen sekä Rikosseuraamuslaitoksen on huomioitava rahanpesun estäminen ja paljastaminen toiminnassaan. Kyseisten toimijoiden tulee ilmoittaa mahdolliset epäilyttävät liiketoimet rahanpesun selvittelykeskukselle. Suojelupoliisi ehkäisee ja torjuu vakavimpia kansallisia turvallisuuden uhkia.⁴⁵

Rahanpesun selvittelykeskus on merkittävä rahanpesu- ja terrorisminrahoitustapausten selvittelyiden vastaanottaja. Rahanpesun selvittelykeskus vastaanottaa, käsittelee ja analysoi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä tehtäviä ilmoituksia. Se antaa myös palautetta niiden vaikutuksista.⁴⁶

Vuonna 2020 perustetun viranomaisten ja yksityisen sektorin toimijoiden rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen asiantuntijatyöryhmän (PPP, Public Private Partnership) tavoitteena on operatiivinen yhteistyö ja torjuntaprosessien kehittämiseen tähtäävä yhteistyö. Työryhmä pyrkii edistämään rahanpesurikosten, näiden esirikosten ja terrorismin rahoittamisrikosten tehokasta ennalta estämistä, paljastamista,

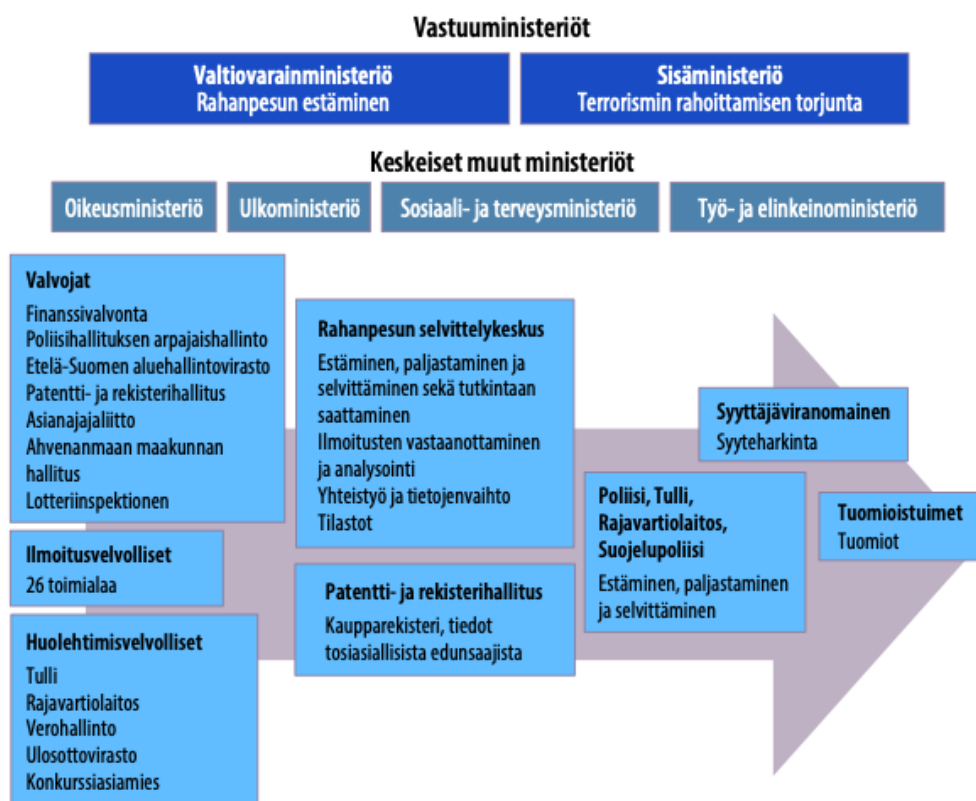
⁴⁴ Rahanpesu.fi, n.d.

⁴⁵ Rahanpesu.fi, n.d.

⁴⁶ Andersén, 2020, s. 153

selvittämistä sekä tutkintaan saattamista. Rahanpesun selvittelykeskus on PPP:n puheenjohtaja.⁴⁷

Voidaan todeta, että pelkästään rahanpesun estämisen valvontaviranomaisia on jo runsaasti. Suomessa on valtavasti rahanpesun estämiseen osallistuvia toimijoita, joilla jokaisella on oma roolinsa ja vastuunsa. Alla on valtiovarainministeriön laatima kuvio selkeyttämään toimijoiden vastuualueita ja toimijoiden määrää. Kyseisessä kuviossa on esitetty ilmoitusvelvolliset, jonka alle pankit lukeutuvat.⁴⁸

Kuvio 2. Keskeiset toimijat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä.⁴⁹

⁴⁷ Isoaho & Kaski, 2021, s. 26

⁴⁸ Isoaho & Kaski 2021, s. 19

⁴⁹ Isoaho & Kaski, 2021, s. 19

2.2 Tosiasiallinen edunsaaja

Vuonna 2017 voimaan astunut rahanpesulaki kumosi aiemman, vuonna 2008 voimaan tulleen rahanpesulain. Vuoden 2019 lakimuutoksen myötä astui voimaan tosiasiallisia edunsaajia koskevan rekisterin ylläpitäminen.⁵⁰ Tosiasiallinen edunsaaja on henkilö, joka omistaa yrityksestä yli 25 % tai käyttää tosiasiallista määräysvaltaa. Rahanpesulaki velvoittaa tunnistamaan ja määrittelemään oikeushenkilöiden tosiasialliset edunsaajat.⁵¹

PRH ylläpitää rekisteriä tosiasiallisista edunsaajista. Edunsaaja on aina luonnollinen henkilö, eikä esimerkiksi kuolinpesää, yritystä, yhdistystä tai julkisyhteisöä voi merkitä edunsaajaksi. Yritys on itse vastuussa edunsaajien tunnistamisesta, eikä PRH voi ottaa kantaa siihen, kuka on yrityksen tosiasiallinen edunsaaja. Yrityksen on tehtävä edunsaajailmoitus, siitä huolimatta, että yrityksellä ei olisi edunsaajia tai ne eivät olisi yrityksen tiedossa.⁵² Tilanteissa, joissa tosiasiallista edunsaajaa ei pystytä tunnistamaan, voidaan edunsaajaksi kirjata luonnollinen henkilö, jolla on ylemmän johtohenkilön asema⁵³. Edunsaajana voi tällöin olla esimerkiksi yrityksen hallitus, vastuunalaiset yhtiömiehet, toimitusjohtaja tai muu vastaavassa asemassa oleva henkilö⁵⁴. Yrityksen on tehtävä edunsaajailmoitus, jos edunsaajatiedot muuttuvat tai uusi yritys rekisteröidään. Yrityksen on siis itse huolehdittava edunsaajatietojen ajantasaisuudesta. Yrityksen toiminta voi vaikeutua, jos se laiminlyö velvollisuutensa tehdä edunsaajailmoitus. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä voi saada sakkoa. Mikäli yritys ilmoittaa tahallisesti virheelliset edunsaajatiedot, syyllistyy se rekisterimerkintärikokseen.⁵⁵

⁵⁰ Isoaho & Kaski, 2021, s. 29

⁵¹ Laurio, 2020, s. 198

⁵² Patentti- ja rekisterihallitus, 2020

⁵³ FATF, 2023, s. 16

⁵⁴ Patentti- ja rekisterihallitus, 2020

⁵⁵ Rahanpesu.fi, n.d.

Yrityksen toimitusjohtaja ei välttämättä ole suoraan tosiasiallinen edunsaaja, ellei hän täytä edellä mainittuja tosiasiallisen edunsaajan kriteerejä. Toimitusjohtaja jää tosiasiallisen edunsaajan määritelmän ulkopuolelle, jos hänellä ei ole oikeutta hallita äänioikeuksia tai käyttää määräysvaltaa siten, että hän voisi vaikuttaa äänestykseen ja hallituksen kokoonpanoon.⁵⁶

Rahanpesulain 1 luvun 5–7 §:ssä yhteisön, ulkomaisen trustin, sekä yhdistykset, säätiön, asunto-osakeyhtiön ja keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön tosiasialliset edunsaajat ovat määritelty erikseen. Rahanpesulain 1 luvun 5 §:n mukaan yhteisön tosiasiallisena edunsaajana voidaan pitää henkilöä, joka omistaa suoraan tai välillisesti yli 25 % osakkeista tai muulla tavalla vastaavan osuuden yhteisöstä tai käyttää muulla tavoin tosiasiallista määräysvaltaa yhteisössä. Tosiasiallinen edunsaaja voi myös olla silloin, jos henkilöllä on oikeus käyttää suoraan tai välillisesti yli 25 % osuutta äänioikeuksista. Kyseisen äänimäärän tulee perustua omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattavissa oleviin sääntöihin. Rahanpesulain 1 luvun 5 §:n mukaan välillinen omistus voi tulla kyseeseen silloin, jos yksi tai useampi henkilö käyttää yhteisössä itsenäistä päätösvaltaa, ja se on yli 25 %:n omistusosuus tai yli 25 %:n osuus äänioikeuksista. Rahanpesulain 1 luvun 5 §:n mukaan omistus voi olla välillinen myös silloin, jos henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa ja hänellä on omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai muihin sääntöihin perustuva oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä hallituksessa tai muussa vastaavassa toimielimessä.

Rahanpesulain 1 luvun 6 §:n mukaan ulkomaisen trustin tosiasiallisena edunsaajana voidaan pitää trustin tai trustin kaltaisen oikeudellisen järjestelyn perustajaa tai tämän asettamaa suojelijaa, omaisuudenhoidtajaa, edunsaajaa tai muuta vastaavassa asemassa olevaa henkilöä. Rahanpesulain 1 luvun 7 §:ssä määritellään yhdistyksen, säätiön, asunto-osakeyhtiön sekä keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön tosiasialliset edunsaajat. Sen mukaan aatteellisen yhdistyksen tosiasiallinen edunsaaja on yhdistysrekisterissä oleva hallituksen jäsen tai jäsenet. Uskonnollisen yhdyskunnan tosiasiallinen edunsaaja voi olla

⁵⁶ Cox, 2014, s. 201

uskonnollisen yhdyskunnan rekisterissä oleva hallituksen jäsen tai jäsenet. Säätiön tosiasiallinen edunsaaja on säätiörekisterissä oleva hallituksen tai hallintoneuvoston jäsen tai jäsenet. Viimeisenä asunto-osakeyhtiön ja keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön tosiasialliset edunsaajat ovat kaupparekisterissä olevat hallituksen jäsenet.

Kaupparekisterilain (129/1979) määritellyn yhteisön tulee asianmukaisesti hankkia ja ylläpitää täsmällisiä ja ajantasaisia tietoja tosiasiallisista edunsaajistaan. Heidän tulee antaa tiedot pyydetessä pankille, jotta tämä voi suorittaa asiakkaan tuntemista koskevat toimet. Yhteisön tulisi myös ylläpitää täsmällisiä ja ajantasaisia tietoja sellaisista henkilöistä, jotka käyttävät määräysvaltaa. Samalla tulisi myös ylläpitää edellä mainittujen henkilöiden määräysvallan tai omistusosuuden perustetta ja laajuutta. On yhteisön hallituksen jäsenen tai vastuunalaisen yhtiömiehen vastuulla pitää huolta, että yhteisön tosiasialliset edunsaajat pidetään luettelossa. Luettelossa tulee olla omistajan tai edunsaajan nimi, syntymäaika, kansalaisuus, asuinmaa ja määräysvallan tai omistusosuuden peruste ja laajuus. Kyseinen luettelo tulee laatia ilman viivytystä oikeushenkilön perustamisen jälkeen ja sitä tulee ylläpitää luotettavalla tavalla.⁵⁷

On tärkeää huomioida, että oikeushenkilön tosiasiallinen omistajuus ja oikeudellinen omistajuus ovat eri asioita. Luonnollista henkilöä voidaan pitää tosiasiallisena edunsaajana, jos hän on perimmäinen omistaja, joko omistusosuuksien kautta tai tosiasiallisen määräysvallan kautta. Oikeudellinen omistajuus taas voi olla sellaisella henkilöllä, jolla ei kuitenkaan viime kädessä ole suoraa tai välillistä määräysvaltaa. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että viime kädessä määräysvaltaa käyttävä henkilö tulisi yksilöidä tosiasialliseksi edunsaajaksi riippumatta siitä, mikä hänen omistusosuutensa osakkeista on.⁵⁸

Tosiasiallisella edunsaajalla on keskeinen merkitys rahanpesun estämisen lisäksi verotuksessa. Tosiasiallisia edunsaajia koskeva tietojen saatavuus on keskeinen edellytys

⁵⁷ Hirvonen ja Määttä, 2018, s. 307–308

⁵⁸ FATF, 2023, s. 16

verotuksen avoimuudelle ja avaintekijä veropetosten, korruption, rahanpesun, terrorismin rahoittamisen ja muiden talousrikosten torjunnassa. Verotuksen näkökulmasta oikeushenkilöiden takana olevien luonnollisten henkilöiden henkilöllisyyden tunteminen ei ainoastaan auta veroviranomaisia säilyttämään oman verojärjestelmänsä eheyttä, vaan antaa myös muille veroviranomaisille keinot saavuttaa paremmin omat verotavoitteensa. Ilman tosiasiallisten edunsaajien tuntemista yritykset voisivat käyttää hyödyksi monimutkaisia omistusrakenteita ja järjestelyjä, jolloin he voisivat esimerkiksi piilottaa varojen oikeiden omistajien henkilöllisyydet, varojen todellisen tarkoituksen sekä varojen alkuperän.⁵⁹

Valtioiden väliset verosopimukset laaditaan yleisesti OECD:n (Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö) malliverosopimuksen mukaisesti. OECD:n malliverosopimuksen 10 artiklassa määritellään muun muassa tosiasiallisen edunsaajan käsite, joka on sisällytetty kyseiseen sopimukseen jo vuodesta 1977.⁶⁰ Tosiasiallisen edunsaajalla tulee olla oikeus käyttää ja nauttia osinkotulosta eikä kyseistä oikeutta saa olla rajoitettu oikeudellisesti tai tosiasiallisesti.⁶¹

Verotuksessa tosiasiallisen edunsaajan määritelmällä on alun perin pyritty ehkäisemään kaksinkertaista verotusta. Toisaalta käsitteellä on haluttu myös ehkäistä treaty shopping -tilanteita. Tällä tarkoitetaan sellaisia tilanteita, joiden avulla yritetään saavuttaa verosopimuksen vastaisia etuja. Treaty shopping -tilanteet voidaan tehdä vähemmän houkutteleviksi tunnistamalla tosiasialliset edunsaajat.⁶²

⁵⁹ Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) & the Inter-American Development Bank (IDB). 2021, s. 4, 6

⁶⁰ Pankakoski, 2020, s. 318

⁶¹ Pankakoski, 2021, s. 236

⁶² Pankakoski, 2020, s. 318

2.3 Pankin velvollisuudet

Pankin velvollisuuksilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sitä, millaisia velvoitteita pankilla on rahanpesun estämisen työssä, ja mitä pankin tulee tehdä estääkseen rahanpesua. Pankilla on paljon muitakin velvollisuuksia, mutta tässä tutkimuksessa keskitytään ainoastaan rahanpesun estämiseen liittyviin velvollisuuksiin. Pankin velvollisuuksia rahanpesun estämiseen liittyen ovat riskiarviointi, asiakkaan riskiluokittelu, asiakkaan tunnistaminen ja tunteminen, asiakkaan toiminnan valvonta sekä asiakastietojen eli KYC-tietojen päivittäminen. Pankilla on myös velvollisuus tarvittaessa pidättäytyä liiketoimista ja ilmoittaa poliisille mahdollisesta epäilyttävästä transaktiosta.⁶³

Pankin on toimintaansa järjestäessään ymmärrettävä rahanpesusääntelyn vaatimukset, ohjeet ja vaaditut menettelytavat. Kun pankki on ymmärtänyt nämä asiat, on muodostettava käsitys ja tulkinta siitä, mitä vaaditaan ja miten toteutus kannattaa tehdä. Sääntelyn mukaisen toimintamallin luominen ja toteuttaminen kertaalleen ei riitä, vaan sitä on jatkuvasti kehitettävä vastaamaan rahanpesusääntelyn ja muuttuvan maailman vaatimuksia. Rahanpesun estämisen menettelytavat ovat usein selkeimmillään asiakkuuden aloittamisen tai kertaluontoisen asiakkuuden tilanteissa. Kun tuotteet tai palvelut ovat luonteeltaan jatkuvia ja asiakkuus syventyy, asiakassuhteen monimutkaisuuden aste asteittain kasvaa ja vaatii jatkuvaa riskienhallintaa.⁶⁴

Pankilla on rahanpesuun liittyen useita velvollisuuksia, jotka kohdistuvat tosiasiallisiin edunsaajiin. Pankki on muun muassa velvollinen rahanpesulain 3 luvun 6 §:n mukaisesti tunnistamaan ja ylläpitämään tarkkoja ja ajantasaisia tietoja tosiasiallisista edunsaajista sekä tarvittaessa todentamaan heidän henkilöllisyytensä. Tosiasiallisia edunsaajia koskevia tietoja käsitellään seuraavissa luvuissa tarkemmin.

⁶³ Wuolijoki, 2022, s. 114–115

⁶⁴ Andersén, 2020, s. 57–59

Asiakkaan tunteminen ja muut pankin velvollisuudet ovat osa kokonaisvaltaista prosessia. Jotta prosessin laatu olisi hyvä, on pankilla velvollisuus kouluttaa henkilöstönsä rahanpesun estämiseen liittyen.⁶⁵ Henkilökunnan kouluttaminen ja heidän tietoisuutensa lisääminen on siis hyvin tärkeä osa rahanpesun estämisen prosessia⁶⁶. Rahanpesulain 9 luvun 1 §:n mukaan pankin tulee huolehtia siitä, että työntekijät saavat koulutuksen säännösten ja määräysten noudattamiseksi. Henkilökunnan tulisi tiedostaa rahanpesun riskit, ja heidät tulisi kouluttaa tunnistamaan epätavanomaisia ja epäilyttäviä toimia. Pankin tulee laatia henkilökunnan kouluttamiselle selkeät toimintatavat, jotta työntekijät tiedostavat heille asetetut veloitteet osana rahanpesun estämisen työtä. Työntekijöiden tulisi ymmärtää heidän roolinsa rahanpesun estämisen työssä. Erityisen tärkeää koulutus on työntekijöille, jotka käsittelevät asiakkaiden liiketoimia tai tapaavat asiakkaita työssään.⁶⁷

Rahanpesulain 9 luvun 1 §:n mukaan pankin tulee nimetä johdostaan vastuuhenkilö, jonka vastattavana on rahanpesun estämisen säännösten ja määräysten noudattaminen. Vastuuhenkilön vastattavana on lisäksi sääntelyn noudattamisen sisäinen valvonta. Pankissa tulee olla riittävän asiantuntemuksen ja päätöksentekovaltuuden omaavia henkilöitä, jotka voivat käsitellä rahanpesuun liittyviä asioita viivytyksettä. Pankin johdon vastuuna on rahanpesun riskienhallinta ja menettelytapojen luominen.⁶⁸

Pankin on rahanpesulain 9 luvun 1 §:n mukaan nimettävä myös vaatimustenmukaisuudesta vastaava henkilö, jos se on perusteltua huomioiden pankin koko ja luonne. Mikäli pankki on osa konsernia tai muuta taloudellista yhteenliittymää, tulee pankin lisäksi noudattaa konsernin tai muun taloudellisen yhteenliittymän sisäisiä menettelytapoja ja ohjeita rahanpesun estämisen säännösten noudattamiseksi. Rahanpesulain 9 luvun 1 §:n mukaan konsernin tai muun taloudellisen yhteenliittymän sisäisten menettelytapojen tulee ainakin sisältää 1) toimintatavat ja menettelyt

⁶⁵ Nyberg, 2021

⁶⁶ Cox, 2014, s. 181

⁶⁷ Cox, 2014, s. 181

⁶⁸ Finanssivalvonta, 2018

asiakkaan tuntemista sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien hallitsemista koskevien tietojen vaihtamiseksi ryhmän sisällä, 2) konsernitason määräykset asiakkaita, tilejä ja liiketoimia koskevasta tietojenvaihdosta konsernin sisällä sekä tiedot ja arvio epätavallisista liiketoimista tai muista toimista ja 3) riittävät toimet tietojen salassapidon ja käytön turvaamiseksi.

Pankin on toteutettava toimenpiteitä ilmoituksen tekevien työntekijöiden suojelemiseksi. Pankilla tulisi olla omaan toimintaan soveltuvat toimintaohjeet koskien asiakkaiden tuntemista koskevia menettelyjä, asiakasta koskevien tietojen hankkimista, jatkuvaa seurantaa, selonottovelvollisuutta sekä ilmoitusvelvollisuuden noudattamista.⁶⁹

Kuvio 3. Pankin velvollisuudet.

⁶⁹ Andersén, 2020, s. 152

Huomionarvoista on, että rahanpesulaissa käytetään käsitettä ilmoitusvelvollinen, jolla viitataan rahanpesulain 1 luvun 2 §:ssä määriteltyihin yhteisöihin ja elinkeinonharjoittajiin. Näitä määriteltyjä ilmoitusvelvollisia ovat muun muassa pankit, vakuutusyhdistykset, tilintarkastajat ja asianajajat. Ilmoitusvelvollisen käsitteellä tarkoitetaan yhteisöjä ja elinkeinonharjoittajia, jotka pystyvät tunnistamaan rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen liittyviä riskejä tai joiden voidaan olettaa olevan näihin tarkoituksiin hyödynnettävissä⁷⁰. Tässä työssä ilmoitusvelvollisen käsitteen sijasta käytetään pankkia tekstin selvyuden vuoksi.

Selvyuden vuoksi todettakoon myös, että puhuttaessa rahanpesun estämisen keinoista ja siihen liittyvistä velvoitteista, viitataan niillä myös terrorismin rahoittamisen estämisen keinoihin ja siihen liittyviin velvoitteisiin. Taustalla tähän on se, että lähes kaikki keinot ja velvoitteet koskevat sekä rahanpesun estämistä että terrorismin rahoittamisen estämistä. Terrorismin rahoittaminen viittaa toimintaan, jolla suoraan tai välillisesti annetaan tai kerätään varoja terroristiseen toimintaan⁷¹.

⁷⁰ Rahanpesu.fi, n.d

⁷¹ Rahanpesu.fi, n.d

3 Riskien tunnistaminen ja asiakkaan tunteminen

3.1 Riskiarvion laadinta

Rahanpesun riskiperusteisen torjunnan kulmakivenä on riskiarvion tekeminen omasta toiminnastaan⁷². Riskiarvio on laaja kokonaisuus, jota tehdään hyvin monella tasolla. Pankin ja muiden ilmoitusvelvollisten riskiarvion lisäksi riskiarvio tehdään valvontaviranomaisten tasolla, kansallisella tasolla ja EU-tasolla. EU-tason riskiarvion tekee Euroopan komissio.⁷³ Rahanpesulain 2 luvun 2 §:n mukaan pankin tulee laatia riskiarvio tunnistaa ja arvioidakseen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä. Riskiarvion laadinnassa tulee ottaa huomioon toiminnan luonne, koko ja laajuus. Pankilla tulee olla riittävät toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonta, jotta se voi hallita tehokkaasti rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien vähentämistä.⁷⁴ Pankin hallituksen tai muun vastaavan ylimmässä johdossa toimivan henkilön tulee hyväksyä nämä sekä seurata ja tarvittaessa kehittää näihin liittyviä toimenpiteitä.⁷⁵

Riskiarvion tekemällä pankki voi ymmärtää, miksi sen toiminta kuuluu rahanpesulain piiriin⁷⁶. Riskiarvion avulla voidaan tunnistaa omaan toimintaan liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit. Kun riskit ovat tunnistettu ja arvioitu, riskien hallintakeinot voidaan mitoitaa oikein suhteessa riskiin. Pankin riskiarvioprosessiin kuuluu olennaisesti riskinottohalukkuuden määrittäminen.⁷⁷ Riskiarvion voi laatia omaan tarkoitukseen sopivalla tavalla. Pankin olisi hyvä dokumentoida se, miten riskiarvio laaditaan. Dokumentoinnissa olisi hyvä ottaa huomioon 1) riskiarvion laadinnan vastuuhenkilö ja mukana olevat tahot, 2) riskiarviossa hyödynnettävät lähteet, 3) riskiarvion päivittämisen ajankohta ja tapa sekä 4) riskiarvion vaikutus asiakkaan tuntemista koskevien velvoitteiden noudattamiseen.⁷⁸

⁷² Aluehallintovirasto, n.d.

⁷³ Andersén, 2020, s. 63

⁷⁴ Finanssivalvonta, 2021

⁷⁵ Andersén, 2020, s. 66

⁷⁶ Aluehallintovirasto, n.d.

⁷⁷ Finanssivalvonta, 2021

⁷⁸ Finanssivalvonta, 2021

Finanssivalvonnan ohjeistuksen mukaan riskiarviossa olisi hyvä olla arvio seuraavista asioista: 1) tuotteiden ja palveluiden hyväksikäytettävyys rahanpesussa ja/tai terrorismin rahoittamisessa, 2) keinot, joilla yritetään estää tarjottavien tuotteiden ja palveluiden käyttö rahanpesuun ja/tai terrorismin rahoittamiseen, 3) hallintakeinojen haavoittuvuudet ja toimenpiteet niihin puuttumiseksi, 4) arvio jäännösriskistä, kun hallintakeinojen vaikutus riskiin on arvioitu ja 5) näkemys jäännösriskitason hyväksyttävyydestä ja mahdollisesta pyrkimyksestä jäännösriskitason laskemiseksi. Riskiarviolla tulee olla vaikutus asiakkaan tuntemistoimenpiteisiin, eikä nämä voi olla ristiriidassa keskenään.⁷⁹ Riskiarvio tulee toimittaa Finanssivalvonnalle pyynnöstä viivytyksettä⁸⁰.

Rahanpesusäätelyssä riskit on jaoteltu tuote-, palvelu-, asiakas-, paikka-, jakelukanava- ja liiketoiminta-aluekohtaisesti. Jäännösriski on myös huomioitu. Riskiarviossa pitäisi huomioida edellä mainittujen riskiluokkien yhdistelmät. Riskiyhdistelmiä voi olla todella paljon, erityisesti jos pankki tarjoaa useita erilaisia tuotteita ja palveluita.⁸¹ Riskityypit tulee hahmottaa sen jälkeen, kun on tunnistettu osa-alueet ja tuotteet, joihin kohdistuu riskejä. Riskityypeiksi voidaan luokitella 1) tunnistetut/tiedossa olevat riskit, 2) tunnistetut riskit, joista ei ole tietoa, 3) tunnistetut riskit, joiden vaikutuksesta ei ole tietoa sekä 4) tunnistamattomat riskit, joista ei ole tietoa. Tunnistamattomat riskit, joista ei ole tietoa tulisi minimoida kaikin tavoin. Toiminnallisesta näkökulmasta riskit voidaan jaotella liiketoimintariskeihin ja rahoitusriskeihin. Liiketoimintariskit ovat riskejä, jotka muodostuvat, kun liiketoimintaan tai tuotteiden ja palveluiden tuotantoon ja kysyntään tulee muutoksia. Rahoitusriskit liittyvät yrityksen likviditeettiin, vakavaraisuuteen tai muuhun taloudelliseen tai rahoitukselliseen muutokseen.⁸²

⁷⁹ Finanssivalvonta, 2021

⁸⁰ Andersén, 2020, s. 65

⁸¹ Andersén, 2020, s. 68

⁸² Andersén, 2020, s. 68-70

Pankin omalla toiminnalla on merkittävä vaikutus riskien luonteeseen ja tarkastelutapaan. Pankin tulee muodostaa omaan toimintaansa sopiva malli. Pankin on ylläpidettävä omaa mallia, koska rahanpesuun kohdistuvat riskit muuttuvat jatkuvasti rikollisten keksiessä uusia keinoja rahanpesun toteuttamiseksi.⁸³

Valtioministeriön julkaisun mukaan luottolaitoksiin kohdistuva kokonaisriskitaso on merkittävä. Merkittävä riski kohdistuu kansainväliseen maksuliikenteeseen, sen nopeuteen ja hyödyntämiseen rahanpesuun sekä suuriin transaktiovolyymeihin ETA-alueen ulkopuolisten maiden kanssa. ETA-alueen ulkopuolella olevissa maissa saattaa olla paljon eroavaisuuksia lainsäädännössä, valvonnassa sekä korruptiotasossa. Ulkopuoliset maksupalvelujen tarjoajat asettavat haasteen transaktioiden monitoroinnille. Oman haasteensa tuo myös transaktiotapahtumien suuri määrä.⁸⁴

Vaikka käteisen käyttö on viime vuosina hiipunut, on se edelleen keskeisin väline rahanpesussa, ja yksi merkittävimmistä riskeistä pankille. Rikollisille käteisen käyttö on houkutteleva vaihtoehto, sillä se mahdollistaa anonymiteetin, heikon jäljitettävyyden sekä välittömän ja peruuttamattoman arvonsiirtovälineen. Lisäksi yritykset voivat ilmoittaa tekevänsä liiketoimintaa käteisellä, vaikka se tosiasiasa ei pitäisi paikkaansa. Pankille käteisvarojen alkuperän selvittäminen ja jäljittäminen on haastavaa, ellei jopa mahdotonta.⁸⁵

Riskinä voidaan nähdä myös teknologinen kehitys, joka mahdollistaa uudenlaiset tuotteet, palvelut ja toimijat. Ne muodostavat riskin pankille ja muille ilmoitusvelvollisille sekä valvontaviranomaisille. Pankille riskiksi voi muodostua se, että uusiin maksupalvelujen tarjoajiin ja tekniikoihin liittyvät toimintaperiaatteet ovat vielä vieraita ja uusia. Tällöin epäilyttävien liiketoimien havaitseminen tavanomaisesta toiminnasta voi olla epäselvää, eikä toimintaperiaate näihin ole vielä selkiytynyt.⁸⁶

⁸³ Andersén, 2020, s. 70

⁸⁴ Isoaho & Kaski, 2021, s. 55–56

⁸⁵ Isoaho & Kaski, 2021, s. 55–56, 100–102

⁸⁶ Isoaho & Kaski, 2021, s. 31

3.2 Tunnistamisvelvollisuus

Pankin keskeisin velvollisuus on tunnistaa ja tuntea asiakas. Tällä viitataan siihen, että pankin on todennettava asiakkaan henkilöllisyys sekä tunnettava asiakkaan taloudellinen tilanne ja liiketoiminta.⁸⁷ Asiakkaan tuntemisvelvollisuudella varmistetaan, että pankki todella ymmärtää asiakkaan toimintaa ja häneen mahdollisesti kohdistuvia riskejä. Asiakkaan tunteminen on tärkeää erityisesti rahanpesun estämisen vuoksi, mutta myös siksi, että pankki voi tunnistaa riskejä, joita asiakas tuo pankille ja sen kannattavuudelle.⁸⁸ Asiakkaan tuntemisesta säädetään erityisesti rahanpesulain 3 luvussa. Pääsääntönä on, että pankilla ei saa olla tunnistamattomia eli anonyymejä asiakkaita⁸⁹.

Pankilla on useita asiakkaan tuntemiseen liittyviä velvoitteita. Pankin tulee:

- tunnistaa asiakas tai asiakkaan edustaja ja todentaa henkilöllisyys
- tunnistaa tosiasiallinen edunsaaja
- hankkia tietoja asiakkaan toiminnasta, liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta sekä perusteista palvelun tai tuotteen käyttämiselle
- säilyttää tuntemistietoja
- ottaa selvää ja ilmoittaa epäilyttävästä liiketoimesta
- ohjeistaa sisäisesti, kouluttaa, määrittää yhteyshenkilöt sekä päätöksentekoprosessi
- kehittää ja käyttää riskienhallinnan ja jatkuvan seurannan menetelmiä.⁹⁰

Pankin on huolehdittava asiakkaan riittävästä tunnistamisesta. Tästä käytetään yleisesti lyhennettä CDD, Customer Due Diligence. Tietyissä tilanteissa asiakkaan tunnistamisen

⁸⁷ Wuolijoki, 2022, s. 115

⁸⁸ Cox, 2014, s. 169

⁸⁹ Andersén, 2020, s. 72

⁹⁰ Finanssivalvonta, 2018

on tapahduttava tehostettuna. Tästä käytetään lyhennettä EDD, Enhanced Due Diligence.⁹¹ Rahanpesulain 3 luvun 2 §:n mukaan pankin tulee tunnistaa asiakkaansa ja todentaa henkilöllisyys, kun perustetaan vakituista asiakassuhdetta. Asiakkaan tunnistaminen on monistakin syistä tärkeää, mutta myös siksi, että järjestelmiä voidaan pitää luotettavina ja vastuuvolliset voidaan yksilöidä⁹².

Asiakas on tunnistettava ja todennettava myös silloin, kun liiketoimen tai toisiinsa kytkeytyvien liiketoimien suuruus ylittää 10 000 euroa ja asiakkuus on satunnainen tai kun siirretään varoja, joiden määrä ylittää 1000 euroa. Sama pätee myös silloin, jos 1) epäillään liiketoimea tai että siihen sisältyviä varoja käytettäisiin terrorismin rahoittamiseen tai sen rangaistavaan yritykseen tai 2) epäillään aiemmin todennetun asiakkaan henkilöllisyyden todentamistietojen luotettavuutta tai riittävyyttä.⁹³

Henkilöllisyys tulee todentaa henkilöllisyyden todentamisasiakirjasta. Henkilöllisyyden todentamisasiakirjoja ovat suomalaisen viranomaisen myöntämä henkilökortti, passi, ajokortti tai diplomaattipassi sekä muukalaispassi, pakolaisen matkustusasiakirja, kuvallinen Kela-kortti, ulkomaisen viranomaisen myöntämä passi ja matkustusasiakirjana hyväksyttävä henkilökortti. Palveluntarjoajalla on kuitenkin oikeus päättää riskienhallintaperiaatteiden perusteella, mitkä edellä mainituista asiakirjoista se hyväksyy.⁹⁴

Yleisesti pankit hyväksyvät Suomen, ETA-alueen, San Marinon tai Sveitsin passin tai henkilökortin, jos kyseessä on vahvan sähköisen tunnisteiden avaaminen. Vahvan sähköisen tunnisteiden saamiseksi tulee olla myös suomalainen henkilötunnus. Jos asiointi ei liity pankkitunnuksiin, kelpaa myös Suomen viranomaisen myöntämä passi, merimiespassi tai diplomaattipassi tai ajokortti. Myös ulkomaisen viranomaisen

⁹¹ Laurio, 2020, s. 104

⁹² Wuolijoki, 2022, s. 115

⁹³ Andersén, 2020, 76–77

⁹⁴ Finanssivalvonta, 2020

myöntämä passi tai diplomaattipassi kelpaa.⁹⁵ Mikäli pankki epäilee henkilöllisyysasiakirjan aitoutta tai asiakkaan henkilöllisyyttä ei pystytä siitä todentamaan, on pankilla oikeus ja velvollisuus vaatia asiakkaalta lisäselvitystä henkilöllisyyden todentamiseksi⁹⁶.

3.2.1 Etätunnistaminen

Etätunnistaminen on ollut kasvussa jo pitkään. Tällöin asiakas ei ole fyysisesti läsnä asiakkuuden perustamisvaiheessa tai liiketoimen suorittamisen yhteydessä, jolloin tunnistaminen tapahtuu asiakkaan tuntemistietoja hankkimalla. Henkilöllisyys todennetaan valitulla etätunnistamisen menetelmällä tai useampia menetelmiä hyödyntäen.⁹⁷

Etätunnistamisesta säädetään rahanpesulain 3 luvun 11 §:ssä, jonka mukaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin vähentämiseksi pankin tulee todentaa asiakas hankkimalla lisäasiakirjoja tai -tietoja luotettavaa lähdettä käyttäen. Pankin tulee varmistaa, että liiketoimeen liittyvä suoritus tulee luottolaitoksen tililtä tai se maksetaan tilille, joka on jo aiemmin avattu asiakkaan nimiin. Rahanpesulain 3 luvun 11 §:n mukaan asiakkaan henkilöllisyys on todennettava tunnistusvälineellä tai sähköisen allekirjoituksen hyväksytyllä varmenteella tai muulla sähköisellä tunnistamistekniikalla, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen. Tunnistusvälineestä säädetään sähköisistä luottamuspalveluista annetussa laissa (617/2009). Sähköisen allekirjoituksen hyväksytystä varmenteesta säädetään sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 910/2014 28 artiklassa.

⁹⁵ OP Ryhmä, n.d

⁹⁶ Andersén, 2020, s. 84

⁹⁷ Rahanpesu.fi, n.d., s. 1

Luotettava ja onnistunut etätunnistaminen saattaa vaatia useiden eri menetelmien yhdistämistä ja lisätietojen pyytämistä sekä asiakkaalta että muista luotettavista lähteistä. Asiakkaan antamia tuntemistietoja voi tarkistaa esimerkiksi kaupparekisteristä, yhdistysrekisteristä, Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämästä väestötietorekisteristä sekä Suomen asiakastieto Oy:n ylläpitämästä luottotietorekisteristä.⁹⁸

3.2.2 Oikeushenkilön tunnistaminen

Oikeushenkilön henkilöllisyyden todentaminen perustuu ajantasaiseen kaupparekisteriotteeseen tai muuhun samankaltaiseen viranomaisen rekisteristä saatuun rekisteriotteeseen, josta selviää oikeushenkilön olemassaolo ja oikeustoimikelpoisuus sekä hallituksen tai muun päättävän elimen jäsenet. Oikeushenkilön edustaja tulee tunnistaa ja todentaa sekä toimivaltuus varmistaa. Toimivaltuus voidaan varmistaa esimerkiksi valtakirjalla tai oikeushenkilön päättävän elimen pöytäkirjaotteella. Tosiasiallinen edunsaaja ei aina ilmene kaupparekisteristä tai muista julkisista rekistereistä. Pankilla on oikeus pyytää oikeushenkilön edustajalta selvitystä oikeushenkilön omistus- ja konsernirakenteesta sekä määräysvaltaa käyttävistä henkilöistä. Selvitys voi olla esimerkiksi osakeyhtiön osakeluettelo, yhtiön pöytäkirjat, sopimukset tai muut asiakirjat, jotka liittyvät yhtiön omistus- ja määräysvaltasuhteisiin.⁹⁹

Pankin tulee tunnistaa tosiasiallinen edunsaaja ja tarvittaessa todentaa myös henkilöllisyys¹⁰⁰. Rahanpesulain 3 luvun 2 §:n mukaan uutta asiakassuhdetta perustettaessa oikeushenkilön tai ulkomaisen express trustin kanssa, pankin tulee varmistaa, että tosiasiallinen edunsaaja on merkitty 6 luvun mukaiseen rekisteriin. Joskus tosiasiallisen edunsaajan selvittäminen voi vaatia merkittävästi työtä pankilta, jos kyseessä on esimerkiksi monimutkainen yritysjärjestely, jossa tosiasiallinen edunsaaja on pitkän omistusketjun päässä.¹⁰¹ Yritysjärjestelyillä voidaan muokata yrityksen

⁹⁸ Rahanpesu.fi, n.d, s. 1–2

⁹⁹ Andersén, 2020, s. 86–87

¹⁰⁰ Finanssivalvonta, 2018

¹⁰¹ Andersén, 2020, s. 75

omistusrakennetta tai sen toimintaa. Yritysjärjestelyiden kautta voidaan ostaa, myydä, yhdistää tai jakaa yritys tai muutoin muuttaa omistusrakennetta. Pankki saattaa joutua siis käyttämään paljon aikaa siihen, että se selvittää, millaisia muutoksia yrityksessä on tehty ja ketkä ovat yrityksen tosiasialliset edunsaajat¹⁰². Lisäksi tosiasiallisen edunsaajan tunnistamista vaikeuttava tekijä voi olla valtuutettujen käyttö. Valtuutetulla tarkoitetaan tässä yhteydessä tilannetta, jossa oikeushenkilö antaa valtuutetun esiintyä omistajan puolesta, jonka henkilöllisyys pysyy piilossa. Tilannetta voidaan käyttää todellisen tosiasiallisen edunsaajan peittämiseen.¹⁰³

3.3 Tuntemisvelvollisuus

Vakituksessa asiakassuhteessa olevan asiakkaan tunteminen on jatkuva prosessi, samoin kuin asiakkaana olevan tosiasiallisen edunsaajan tunteminenkin. Edellä mainitun tunnistamisen ja todentamisen lisäksi, pankin on järjestettävä riittävää seurantaasiakkaan toiminnan laatuun ja laajuuteen, asiakassuhteen pysyvyyteen ja keston sekä riskeihin nähden. Kyseisillä toimilla voidaan varmistaa, että asiakkaan toiminta vastaa kokemusta ja tietoa, joka pankilla on asiakkaasta ja asiakkaan toiminnasta.¹⁰⁴ Tuntemalla asiakas, voidaan poikkeukselliset transaktiot tunnistaa ja tutkia tarpeen mukaan tarkemmin¹⁰⁵.

Pankin tulisi käyttää riskiperusteista lähestymistapaa asiakkaan tuntemisessa. Tällä tarkoitetaan sitä, että pankin tulisi suhteuttaa tuntemista koskevat toimenpiteet asiakkaalle tarjottavien palveluiden ja asiakkaaseen liittyvään rahanpesun riskiin. Pankin tulee noudattaa asiakkaan tuntemista koskevia toimia riskiperusteiseen arviointiin pohjautuen koko asiakassuhteen ajan.¹⁰⁶

¹⁰² YLM Yrityslakimies Oy, n.d.

¹⁰³ Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) & the Inter-American Development Bank (IDB), 2021, s. 9

¹⁰⁴ Isoaho, Kaski, 2021, s. 41–42

¹⁰⁵ Wuolijoki, 2022, s. 115

¹⁰⁶ Andersén, 2020, s. 73

Pankin on saatava tarpeelliset ja välttämättömät tiedot, kun perustetaan ja ylläpidetään peruspankkipalveluasiakkuutta. Näitä tietoja ovat 1) nimi, osoite, henkilötunnus ja kansalaisuus, 2) toimiiko asiakas, hänen perheenjäsenensä tai läheinen yhtiökumppani merkittävässä julkisessa asemassa (poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, PEP), 3) taloudellista asemaa kuvaava elämäntilanne 4) pääasiallinen pankkiasiakkuus, 5) varojen ja säännöllisten maksutapahtumien alkuperä tai lähde, 6) säännöllisen maksuliikenteen määrä sekä 7) ulkomaan maksujen määrä ja peruste.¹⁰⁷ Pankin on myös kysyttävä asiakkaalta mahdollisista yhteyksistä Yhdysvaltoihin. Tämä perustuu FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act) sopimukseen, jonka Suomi ja Yhdysvallat ovat allekirjoittaneet. FATCA:n perusteella pankkien on tunnistettava Yhdysvalloissa verovelvollisten henkilöiden ja yritysten omistamat tilit ja sijoitukset sekä raportoida ne Yhdysvaltojen veroviranomaiselle. Taustalla tässä on se, että Yhdysvallat haluavat estää Yhdysvalloissa verovelvollisten henkilöiden ja yritysten mahdollisen veronkierron ulkomaisten finanssilaitosten kautta.¹⁰⁸

Yritysassiakkailta kysyttäviä tietoja ovat: 1) perustiedot omistajista ja tosiasiallisista edunsaajista eli nimi, syntymäaika tai y-tunnus, kansalaisuus, asuinvaltio tai rekisteröintivaltio sekä omistusosuus, 2) PEP-tiedot tosiasiallisista edunsaajista, heidän perheenjäsenistensä ja yhtiökumppaneistaan sekä 3) lyhyt liiketoiminnan kuvaus, liikevaihtoarvio, tase, henkilöstön määrä sekä maksuliikenne. Yrityksen on myös ilmoitettava yrityksen verotusmaat. Pankille edellä mainitut tiedot voi antaa henkilö, jolla on oikeus edustaa yritystä, esimerkiksi nimenkirjoitusoikeuden omaava henkilö.¹⁰⁹

Yhteisöt, yhdistykset, uskonnolliset yhdyskunnat sekä säätiöt ovat velvollisia ylläpitämään tietoja tosiasiallisista edunsaajistaan. Heidän tulee hankkia ja ylläpitää täsmällisiä ja ajantasaisia tietoja tosiasiallisista edunsaajistaan sekä mahdollisista muista määräysvaltaa omaavista henkilöistä ja määräysvallan tai omistusosuuden

¹⁰⁷ Finanssivalvonta, 2020

¹⁰⁸ Siikala, 2015

¹⁰⁹ OP Ryhmä, n.d.

laajuudesta. Yhteisöjen, yhdistysten, uskonnollisten yhdyskuntien sekä säätiöiden tulee tarvittaessa antaa nämä tiedot pankille, jos pankki tarvitsee niitä velvoitteidensa suorittamiseksi.¹¹⁰

Rahanpesulain 3 luvun 3 §:n mukaan asiakkaan tuntemista ja liiketoimia koskevat asiakirjat ja tiedot tulee pitää ajantasaisina ja olennaisina. Mikäli vakituinen asiakassuhde päättyy, tulee tiedot säilyttää luotettavasti viiden vuoden ajan tämän jälkeen. Seuraavat tuntemista koskevat tiedot tulee säilyttää: 1) asiakkaan ja mahdollisen edustajan nimi, syntymäaika ja henkilötunnus, 2) oikeushenkilön täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä, rekisteriviranomainen ja toimiala, 3) oikeushenkilön hallituksen tai muun päättävän elimen jäsenten täydelliset nimet, syntymäajat ja kansalaisuudet, 4) tosiasiallisten edunsaajien nimet, syntymäajat ja henkilötunnukset, 5) henkilöllisyystodistuksen nimi, numero tai muu tunnistetieto ja myöntäjä tai kopio asiakirjasta, 6) tiedot asiakkaan toiminnasta, liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta, taloudellisesta asemasta, perusteet liiketoimen tai palvelun käytölle ja tiedot varojen alkuperästä tai muut asiakkaan tuntemiseksi hankitut tarpeelliset tiedot sekä 7) selonottovelvollisuuden ja vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvän tehostetun tuntemisvelvollisuuden täyttämiseksi hankitut välttämättömät tiedot.¹¹¹ Mikäli asiakasta edustaa yleinen edunvalvoja, on syytä huomioida, että rahanpesulain 3 luvun 3 §:n mukaan hänestä saa säilyttää ainoastaan palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimikkeen, sekä edunvalvojan järjestysnumeron.

Pankki on velvollinen ilmoittamaan asiakkaille, että edellä mainittuja tietoja voidaan käyttää rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen. Tietoja voidaan myös käyttää rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja sen rikoksen, jolla rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen kohteena oleva omaisuus tai rikoshyöty on saatu, tutkintaan saattamista varten. Poikkeuksena tähän ovat meneillään olevat toimenpiteet, joista ei tule ilmoittaa asiakkaille. Erityisesti rahanpesun

¹¹⁰ Andersén, 2020, s. 141–142

¹¹¹ Andersén, 2020, s. 81-82

ja terrorismin rahoittamisen estämistä ja paljastamista varten kerättyjä tuntemistietoja tai muita tietoja ei saa käyttää muuhun yhteen sopimattomaan tarkoitukseen.¹¹²

Tuntemistietoja tulee verrata asiakkaan todelliseen toimintaan. Tuntemistietojen tulee olla korkeatasoiset, jotta maksutapahtumista pystytään tunnistamaan epätyypillisiä tai epäilyttäviä maksuja. Monitoroinnilla tarkoitetaan asiakkaiden toiminnan jatkuvaa seuranta. Pankin kautta kulkeva maksuliikenne on valtavan suuri, jonka vuoksi monitorointiin pystyvät IT-järjestelmät ovat lähes välttämättömiä. Tällaisella automatisoidulla monitoroinnilla karsitaan tietynlaisia transaktioita.¹¹³

Tosiasiallisiin edunsaajiin kohdistuva tuntemisvelvollisuus velvoittaa tunnistamaan tosiasialliset edunsaajat FATF:n suositusten mukaisesti sekä todentamaan asiakkaidensa tosiasiallisten edunsaajien henkilöllisyydet ja varmistamaan edunsaajia koskevien tietojen oikeellisuus. Tosiasiallisia edunsaajia koskevat tiedot on tarkistettava ja päivitettävä säännöllisesti, myös matalariskisten asiakkaiden osalta. Tosiasiallisia edunsaajia koskevat tiedot tulisi tarkistaa ja päivittää heti, jos pankki on epävarma nykyisten tietojen oikeellisuudesta tai jos se on saanut tietoonsa tietoihin mahdollisesti vaikuttavasta tapahtumasta, esimerkiksi jos osakkeenomistaja on vaihtunut.¹¹⁴

Asiakkaan tuntemiseen liittyvät menettelyt voidaan luokitella kolmeen eri luokkaan, joita ovat normaalimenettely, yksinkertaistettu menettely ja tehostettu menettely. Normaalimenettelyssä on päätetty niistä toimista, joilla varmistutaan asiakkaan tuntemisesta päivittäisessä toiminnassa. Normaalia tuntemismenettelyä voidaan usein soveltaa tavanomaisiin henkilöasiakkaisiin. Mikäli havaitaan suurempaa tai kohonnutta riskiä edustavia asiakasryhmiä, tuotteita tai palveluita, tulee niissä noudattaa tehostettua menettelyä. Toisaalta jos havaitaan alhaista riskiä edustavia asiakas- tai

¹¹² Andersén, 2020, s. 83

¹¹³ Wuolijoki, 2022, s. 118

¹¹⁴ Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) & the Inter-American Development Bank (IDB), 2021, s. 40

liikesuhteita sekä tuotteita, voidaan hyödyntää vaihtoehtoisesti yksinkertaistettua menettelyä normaalimenettelyn sijaan.¹¹⁵

Valtaosa asiakkaista kuuluu yksinkertaistetun menettelyn piiriin. Yksinkertaistettua menettelyä voidaan hyödyntää, mikäli arvioidaan, että asiakassuhteeseen tai liiketoimeen liittyy vähäinen rahanpesun riski. Asiakassuhdetta on kuitenkin seurattava, jotta voidaan havaita mahdolliset poikkeukselliset tai epätavalliset liiketoimet.¹¹⁶

Tehostettu menettely tulee kyseeseen, jos pankki arvioi asiakassuhteeseen tai liiketoimeen liittyvän tavanomaista suurempi rahanpesun riski. Tehostettua menettelyä sovelletaan myös silloin, jos asiakkaalla tai liiketoimella on liittymäkohta valtioon, jonka rahanpesun estämis- ja selvittelyjärjestelmä muodostaa merkittävän riskin EU:n sisämarkkinalle tai joka ei täytä kansainvälisiä velvoitteita. Tehostettu menettely on tarpeen esimerkiksi silloin, jos asiakkaalla on ulkomaanmaksuja, joiden kohde- tai alkuperämaa on talouspakotteiden kohteena tai jos kohde- tai alkuperämaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskeva lainsäädäntö ei täytä kansainvälisiä standardeja valtioneuvoston päätöksen mukaisesti.¹¹⁷ Korkeariskiset asiakassuhteet ovat pankille hyvin työläitä, sillä asiakkaasta tulee kerätä tehostetut tuntemistiedot, toimintaa tulee valvoa tarkasti ja tuntemistiedot päivittää useammin kuin matalariskisen asiakkaan.¹¹⁸

Asiakkaan tuntemisen jakaminen normaaliin, yksinkertaiseen ja tehostettuun menettelyyn auttaa pankkia määrittämään tarvittavia toimenpiteitä. Menettelyä valittaessa olisi hyvä pitää mielessä korkean riskin maat, korkean riskin toimialat, korkean riskin yhtiömuodot sekä varojen lähde. Pankin tulee tehdä linjaus siitä, kuinka usein eri tason tuntemistiedot tulisi päivittää. Matalan riskin asiakkaiden tiedot voidaan päivittää esimerkiksi viiden vuoden välein ja normaalin eli tavanomaisen riskin asiakkaat kolmen

¹¹⁵ Andersén, 2020, s. 73–74, 78

¹¹⁶ Andersén, 2020, s. 97-98

¹¹⁷ Andersén, 2020, s. 79, 101–102

¹¹⁸ Ekström, 2020, s. 1

vuoden välein, kun taas korkean riskin asiakkaat joka vuosi.¹¹⁹ Määritellyn tuntemistietojen päivitystiheyden mukaan voidaan myös päivittää tosiasiallisia edunsaajia koskevat tiedot. Näin voidaan varmistua siitä, että rahanpesun estämiseen osallistuvien pankissa toimivien henkilöiden ylläpitämät tiedot tosiasiallisista edunsaajista ovat ajan tasalla.¹²⁰

Rahanpesulain 3 luvun 1 §:n mukaan pankki ei saa perustaa asiakassuhdetta, suorittaa liiketoimea tai ylläpitää liikesuhdetta, jos se ei pysty toteuttamaan asiakkaan tuntemiseen liittyviä toimia. Rahanpesulain 3 luvun 1 §:ssä säädetään myös siitä, ettei pankki voi toteuttaa maksutapahtumaa tilin kautta, jos tuntemisen toimia ei pystytä toteuttamaan. Tilanne voi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, jos yritys ei luovuta tosiasiallisia edunsaajiaan koskevia tietoja pankille. Edelleen tilanne voi tulla kyseeseen silloin, jos pankin kysyessä yritys ei suostu kertomaan, että sen tosiasiallisia edunsaajia koskevat tiedot ovat muuttuneet.

3.4 Riskiperusteinen arviointi

Rahanpesulain 3 luvun 1 §:n mukaan pankin on huomioitava uusiin ja olemassa oleviin asiakkaisiin, maihin tai maantieteellisiin alueisiin sekä uusiin, kehitettäviin ja jo olemassa oleviin tuotteisiin, palveluihin ja liiketoimiin sekä jakelukanaviin ja teknologioihin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit, kun se arvioi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä. Tätä kutsutaan riskiperusteiseksi arvioinniksi. Asiakkaan tuntemista koskevia toimenpiteitä tulee noudattaa riskiperusteiseen arviointiin perustuen koko asiakassuhteen ajan. Pankin on kyettävä osoittamaan Finanssivalvonnalle, että heidän asiakkaansa tuntemista ja jatkuvaa seurantaa koskevat menettelytavat ovat riittävät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien

¹¹⁹ Alma Talent, 2021

¹²⁰ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) & the Inter-American Development Bank (IDB), 2021, s. 40

kannalta.¹²¹ Riskiperusteisuudella tarkoitetaan sitä, että pankki tunnistaa, arvioi ja ymmärtää rahanpesun riskit, joille se mahdollisesti altistuu omassa toiminnassaan¹²².

Kuten edellä todettiin, pankin on huomioitava se, millaisia rahanpesun riskejä esimerkiksi tiettyihin maihin tai tuotteisiin ja palveluihin kohdistuu. FATF päivittää luettelo korkean riskin maista, joihin liittyy kohonnut rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski. Tällä hetkellä näitä korkean riskin maita ovat muun muassa Korean tasavalta, Iran ja Myanmar.¹²³ Toisaalta pankin tietyt palvelut ovat luonnostaan korkeariskisiä rahanpesun näkökulmasta. Näitä ovat talletuspalvelut, käteispalvelut, maksutilipalvelut, rahanvälitys ja maksutapahtumien toteutus ja vastaanotto.¹²⁴

Asiakkaaseen liittyvät rahanpesuriskit tulee arvioida, joka voidaan toteuttaa luokittelemalla asiakkaat riskin mukaan korkean riskin, normaalin riskin ja matalan riskin asiakkaiksi. Lisäksi omana ryhmänä voidaan nähdä poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt (PEP) ja heidän perheenjäsenensä (RCA) ja yhtiökumppaninsa, joihin kohdistuu erityistoimia.¹²⁵

Rahanpesulain 1 luvun 4 §:n mukaan poliittisesti vaikutusvaltaiseksi henkilöksi luokitellaan luonnollinen henkilö, joka toimii merkittävässä julkisessa tehtävässä. Rahanpesulain 1 luvun 4 §:n mukaan merkittäväksi julkiseksi tehtäväksi luokitellaan seuraavat tehtävät:

- valtion päämies, hallituksen päämies, ministeri, vara- tai apulaisministeri
- parlamentin jäsen
- poliittisten puolueiden johtoelinten jäsen

¹²¹ Andersén, 2020, s. 73

¹²² Aluehallintovirasto, n.d.

¹²³ FATF, 2023

¹²⁴ Finanssivalvonta, 2022

¹²⁵ Wuolijoki, 2022, s. 117

- ylimpien tuomioistuinten, perustuslakituomioistuimen tai muun vastaavan oikeuselimen jäsen, jonka päätöksiin ei voida poikkeustapauksia lukuun ottamatta hakea muutosta
- tilintarkastustuomioistuimen ja valtiontalouden tarkastusvirastoa vastaavan valtion varainhoitoa tarkastavan ylimmän päättävän elimen jäsen
- keskuspankin johtokunnan jäsen
- suurlähettiläs tai asiainhoitaja
- puolustusvoimissa vähintään kenraalikuntaan kuuluva upseeri
- valtion kokonaan omistaman tai enemmistöomisteisen yrityksen taikka valtion liikelaitoksen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen muussa kuin sellaisessa yhtiössä, jonka arvopaperi on kaupankäynnin kohteena säännellyllä markkinalla
- kansainvälisten yhteisöjen johtaja, varajohtaja ja hallituksen jäsen

Rahanpesulain 1 luvun 4 §:n mukaan poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäseniksi luetaan 1) aviopuoliso tai kumppani, joka rinnastetaan aviopuolisoon, 2) lapsi ja hänen aviopuolisonsa tai aviopuolisoksi rinnastettava kumppani ja 3) vanhemmat. Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön yhtiökumppaniksi luetaan 1) luonnollinen henkilö, joka tiedettävästi on yhteisön, elinkeinonharjoittajan tai oikeudellisen järjestelyn todellinen yhteisomistaja ja edunsaaja tai jolla tiedetään olevan mikä tahansa muu läheinen liikesuhde poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön kanssa ja 2) luonnollinen henkilö, joka on sellaisen yhteisön, elinkeinonharjoittajan tai oikeudellisen järjestelyn todellinen yksinomistaja tai edunsaaja, joka on tosiasiaassa perustettu poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön eduksi. Edellä mainittuun ryhmään kohdistuu kohonnut rahanpesun riski julkisen vallan väärinkäytön ja korruptioriskin vuoksi¹²⁶. Asiakassuhteen aloittaminen poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön kanssa vaatii erityistä asiakkaan hyväksymismenettelyä sekä tehostettua asiakkaan tuntemista¹²⁷.

¹²⁶ Wuolijoki, 2022, s. 117

¹²⁷ Andersén, 2020, s. 78

Rahanpesulain 3 luvun 13 §:n mukaan pankilla on oltava asianmukaiset riskiperusteiseen arviointiin pohjautuvat menettelyt sen toteutukseksi, onko asiakas tai asiakkaan tosiasiallinen edunsaaja, tai onko hän ollut poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, sellaisen perheenjäsen tai yhtiökumppani. Samassa pykälässä todetaan, että poliittinen vaikutusvalta tulee aina selvittää, kun pankki arvioi, että asiakassuhteeseen tai yksittäiseen liiketoimeen kohdistuu tavanomaista suurempi rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski.

Rahanpesulain 3 luvun 13 §:n mukaan, mikäli asiakas tai asiakkaan tosiasiallinen edunsaaja on tai on ollut poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, sellaisen henkilön perheenjäsen tai yhtiökumppani, tulee pankin ylemmän johdon hyväksyä asiakassuhteen aloittaminen tällaisen henkilön kanssa. Pankin on tällöin toteutettava asianmukaiset toimenpiteet saadakseen selvityksen varallisuuden ja varojen alkuperästä, jotka liittyvät kyseiseen asiakassuhteeseen tai liiketoimeen. Pankin tulee järjestää tehostettu jatkuva asiakassuhteen seuranta. Rahanpesulain 3 luvun 13 §:ään tuli 1.3.2024 muutos, joka koskee tilannetta, jossa PEP-henkilö ei toimi enää merkittävässä julkisessa tehtävässä. Tässä tilanteessa pankin tulee vähintään vuoden ottaa huomioon henkilöön mahdollisesti liittyvä jatkuva riski, ja soveltaa riskiperusteiseen arviointiin perustuvia toimenpiteitä siihen asti, kunnes henkilöön ei enää kohdistu pankin arvion mukaan PEP-henkilölle ominaista riskiä.

Valtiovarainministeriö on laatinut arviomuiston, jossa käsitellään poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä koskevaa tietojen käsittelyä keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän avulla. Tavoitteena on, että välttämättömien asiakkaan tuntemiseen tarvittavien tietojen saatavuutta, kattavuutta, luotettavuutta sekä ajantasaisuutta parannettaisiin. Taustalla tähän on se, että nykyinen laki ei tarjoa keinoja, joilla muun muassa pankki voisi saada poliittisesti vaikutusvaltaisista henkilöistä luotettavaa tietoa kohtuullisella vaivanäöllä ja kustannustehokkaasti. Toistaiseksi järjestelmää ei vielä kuitenkaan ole otettu käyttöön.¹²⁸

¹²⁸ Valtiovarainministeriö, 2024

Yrityksiin liittyy kohonnut rahanpesuriski, koska toiminnan takana olevat luonnolliset henkilöt eivät toimi omissa nimissään. Riskin minimoimiseksi oikeushenkilöillä on velvollisuus ilmoittaa tosiasialliset edunsaajat PRH:n ylläpitämään kaupparekisteriin. Vaikka kyseinen velvollisuus on säädetty, kaikki yritykset eivät sitä noudata, jolloin kaupparekisterissä olevat tiedot eivät aina välttämättä ole riittäviä, tarkkoja ja ajantasaisia. Tästä syystä riskiksi muodostuu se, että yritysten taustalla toimivat rikolliset voivat jäädä tunnistamatta. Finanssivalvonnan mukaan osakeyhtiöiden rahanpesun riski arvioidaan merkittäväksi, avointen yhtiöiden ja kommandiittiyhtiöiden riski kohtalaiseksi, osuuskuntien riski kohtalaiseksi ja muiden oikeushenkilötyyppien riski erittäin vähäiseksi.¹²⁹

Tietynlaisiin yrityksiin liittyy normaalia suurempi riski. Tällaisia ovat esimerkiksi yritykset, joilla on erityisen monimutkainen omistusrakenne tai omistajuussuhteet. Tällöin pankin tulee ryhtyä lisätoimenpiteisiin, jotta voidaan varmistua yrityksen omistajien henkilöllisyydestä. Monimutkaisen omistusrakenteen omaava yritys tulee tutkia, jotta voidaan varmistua siitä, että yritystä ei käytetä epäilyttävän ja kielletyn toiminnan piilottamiseen. Pankin tulee varmistua siitä, että yrityksen monimutkaiselle omistusrakenteelle on ilmeinen kaupallinen tarkoitus.¹³⁰ Tällaisessa tilanteessa riittävä tunteminen edellyttää tietojen hankkimista tosiasiallisista edunsaajista, omistajista sekä normaalia säännöllisempää seuranta.¹³¹

Yrityksiin liittyvä riski on myös yksityishenkilöille suoran osakeomistuksen kautta saatavan määräysvallan laajuus. Osakkeenomistajat voivat käyttää merkittävää määräysvaltaa yrityksessä heidän päätösvaltansa kautta. Heillä voi olla muun muassa oikeus tehdä liiketoimia koskevia päätöksiä ilman erityisiä lisävaltuuksia. Tämän vuoksi

¹²⁹ Isoaho, Kaski, 2021, s. 114, 116–117

¹³⁰ Cox, 2014, s. 200

¹³¹ Andersén, 2020, s. 78

osakkaat pystyvät joissain tapauksissa ohittamaan sisäiset menettelytavat ja tarkastukset.¹³²

Yritysassiakkuuksia perustettaessa olisi hyvä pohtia, toimiiko yritys korkean riskin toimialalla, jossa esiintyy harmaata taloutta tai korruptiota. On myös tarpeen selvittää, onko yrityksen tosiasiallinen edunsaaja korkean riskin asiakas. Mikäli nämä täyttyvät, voi olla syytä analysoida tilinpäätöksen rakennetta tai pyytää kopiota esimerkiksi palkkakuiteista. Mikäli yrityksellä on korkean riskin yhtiömuoto, voi olla tarpeen pyytää esimerkiksi yhdistyksen säännöt toiminnan ymmärtämiseksi.¹³³

3.5 Selonottovelvollisuus

Selonottovelvollisuus kuuluu tärkeänä veloitteena rahanpesun estämisen työhön. Pankin tulee järjestää asiakkaan toiminnan laatu ja laajuus, asiakassuhteen pysyvyys ja kesto sekä riskit huomioon otettuna riittävä seuranta selonottovelvollisuuden täyttämiseksi. Pankin on varmistuttava siitä, että asiakkaan toiminta vastaa sitä kokemusta ja tietoa, joka pankilla kyseisestä asiakkaasta ja tämän toiminnasta on.¹³⁴

Rahanpesulain 3 luvun 1 §:n mukaan pankin tulee arvioida, onko käsiteltävästä tapauksesta tarpeen tehdä epäilyttävää liiketoimea koskeva ilmoitus. Asiakkaan tuntemista koskevat toimet tulee keskeyttää, jos pankki arvioi perustellusti tuntemista koskevien toimien vaarantavan ilmoituksen tekemisen. Rahanpesulain 3 luvun 4 §:n mukaan pankin on kiinnitettävä erityistä huomiota liiketoimiin, jotka ovat epätavallisia rakenteeltaan tai suuruudeltaan tai pankin koon tai toimipaikan osalta. Huomiota on kiinnitettävä myös siihen, jos liiketoimella ei ole ilmeistä taloudellista vaikutusta tai se ei sovi yhteen sen kokemuksen tai tiedon kanssa, joka pankilla on asiakkaasta. Liiketoimeen liittyvien varojen alkuperä tulee tarvittaessa selvittää.

¹³² Cox, 2014, s. 200

¹³³ Nyberg, 2021

¹³⁴ Andersén, 2020, s. 84

Pankin tulee seurata asiakassuhteiden kehitystä ja palveluiden käyttöä, jolloin valvotaan muun muassa asiakkaan käyttämiä rahoituspalveluja, talletuksia, maksuliikennettä sijoitustoimintaa sekä vakuutuspalveluiden käyttöä. Selonottovelvollisuus velvoittaa selvittämään liiketoimen tarkoituksen ja perusteet, jos pankki huomaa tavanomaisesta poikkeavan tai epäilyttävän liiketoimen. Tällöin asiakkaalta on pyydettävä selvitys, jonka perusteella harkitaan mahdollisen ilmoituksen tekemistä rahanpesun selvittelykeskukselle.¹³⁵

Pankin on selvitettävä liiketoimen taustaa useissa tilanteissa. Selvitys on tehtävä, jos liiketoimi on suuruudeltaan tai rakenteeltaan asiakkaan tavanomaisesta toiminnasta poikkeava, se poikkeaa asiakkaan toimialasta, sillä ei ole ilmeistä taloudellista tarkoitusta, eikä se vastaa asiakkaan taloudellista tilannetta tai liiketoimintaa. Ilmoitus on tehtävä ilman viivytystä, jotta varoja ei pystyttäisi siirtämään viranomaisten ulottumattomiin.¹³⁶

Pankilla on oikeus kysyä asiakkaalta dokumentaatiota, jos pankki kokee sen tarpeelliseksi asiakkaan antamien tietojen selvittämiseksi. Pankki saa myös tarvittaessa kysyä tilille tulevien varojen alkuperästä sekä niiden käyttötarkoituksesta. Joskus voi olla tarpeen saada kirjallinen selvitys liiketoiminnasta. Tällöin pankki voi tarvittaessa pyytää todistuksia, rekisteriotteita tai muita asiakirjoja, kuten kauppakirjaa, testamenttia, tai perukirjaa.¹³⁷

Asiakkaasta on mahdollista saada tietoa julkisesti saatavilla olevista tiedoista, kuten uutisista. Näistä voidaan mahdollisesti saada tietoa siitä, salaako asiakas jotakin tietoja, tai aiheuttaako jokin aiempi toiminta pankin liiketoiminnalle riskin. Julkisista lähteistä saadut tiedot voivat olla arvokkaita, ja niillä voi olla keskeinen rooli asiakkaan liittyvien riskien arvioinnissa. Toisaalta löydetyt tulokset koskevat ainoastaan aiempaa toimintaa, eikä niistä ole hyötyä tuntemattomien riskien tunnistamisessa. Pankki voi hyödyntää

¹³⁵ Finanssivalvonta, 2021

¹³⁶ Finanssivalvonta, 2021

¹³⁷ Finanssivalvonta, 2020

aiempia epäilyttäviä liiketoimia koskevia toimintaraporttejaan ymmärtääkseen tunnettuja riskejä tuotteissaan, asiakaskunnassaan ja jakelukanavissaan.¹³⁸

Kuten edellä todettiin, pankilla on oikeus hyödyntää asiakkaasta tai tosiasiallisesta edunsaajasta eri tietolähteistä saatavia asiakasta koskevia tietoja, jotta se voi laatia ja ylläpitää riskiarviota, estää rahanpesua ja täyttää ilmoitus- ja selonottovelvollisuutensa. Pankin tulee erityisesti huomioida eri tietolähteiden uskottavuus ja luotettavuus. Tällä hetkellä laissa ei ole säännöstä siitä, saako pankki hyödyntää esimerkiksi rikostuomioita tai rikosta koskevaa tietoa hankkiessaan asiakkaasta tietoja. Toisaalta EBA Guidelines-ohjeissa todetaan, että esimerkiksi negatiiviset tiedot ja muut luotettavista lähteistä peräisin olevat tiedot voivat sisältää olennaista tietoa asiakkaaseen tai tosiasiallisen edunsaajaan liittyvistä riskeistä. Asiakkaaseen tai tosiasialliseen edunsaajaan kohdistuvat rikosepäilyt tai syytökset saattavat olla sellaista olennaista tietoa, jota pankki voisi hyödyntää, kun se määrittää asiakkaan tai tosiasiallisen edunsaajan riskitasoa.¹³⁹

¹³⁸ Lowe, 2017, s. 475

¹³⁹ HE 236/2021

4 Epäilyttävän toimen havaitseminen

4.1 Ilmoitusvelvollisuus

Selonottovelvollisuuden täyttämisen jälkeen pankin tulee ilmoittaa ilman viivytystä rahanpesun selvittelykeskukselle sellaisista liiketoimista, jotka pankki kokee epäilyttäväksi. Ilmoitus voidaan tehdä myös tietyn asetetun enimmäismäärän ylittävästä maksusta tai muusta suorituksesta. Ilmoitus voi lisäksi koskea useaa erillistä toisiinsa yhteydessä olevia maksuja tai suorituksia.¹⁴⁰

Ilmoitusvelvollisuus tulee kyseeseen tilanteissa, joissa asiakkuudessa, asiakkaan liiketoiminnassa, varojen alkuperässä tai varojen käyttötarkoituksessa havaitaan jotakin epäilyttävää tai epätavanomaista. Ilmoitus tulee tehdä, jos pankki kokee asiakkaan toiminnan epäilyttäväksi tai poikkeavaksi, eikä käytettävissä olevin keinoin pystytä selvittämään toiminnan taustaa ja siihen sisältyvien varojen alkuperää ja käyttötarkoitusta. Selvitystä voidaan hankkia viranomaisrekistereiltä, pankin omista rekistereistä tai pyytämällä asiakkaalta tarkempaa selvitystä. Ilmoitus tulee tehdä, vaikka epäilyttävä toiminta paljastuisikin vasta myöhemmin.¹⁴¹

Rahanpesulain 4 luvun 1 §:n mukaan ilmoitus tulee tehdä riippumatta siitä, onko asiakassuhde perustettu tai onko siitä kieltäydytty. Ilmoitus tulee myös tehdä huolimatta siitä, onko liiketoimi toteutettu, keskeytetty tai onko siitä kieltäydytty. Jos pankki lopettaa olemassa olevan asiakassuhteen, tulee sen selvittää, liittyykö asiakkuuteen jotain, jonka perusteella ilmoitus tulisi vielä tehdä asiakassuhteen päättämisen yhteydessä¹⁴². Rahanpesulain 4 luvun 1 §:n mukaan rahanpesun selvittelykeskukselle tulee antaa ilmoitetun epäilyn kannalta välttämättömät tiedot ja asiakirjat veloituksesta ja heidän tietopyyntöihinsä tulee vastata kohtuullisessa määräajassa.

¹⁴⁰ Andersén, 2020, s. 125

¹⁴¹ Finanssivalvonta, 2021

¹⁴² Finanssivalvonta, 2021

Rahanpesulain 4 luvun 2 §:n mukaan ilmoitus tulee tehdä sähköisesti rahanpesun selvittelykeskuksen sovellusta käyttäen. Poikkeuksellisesti ilmoitus voidaan myös tehdä muuta salattua yhteyttä tai tietoturvallista menettelyä käyttäen, jos siihen on erityinen syy. Ilmoituksen tulee sisältää tuntemistiedot, tiedot liiketoimen laadusta, liiketoimeen sisältyvien varojen tai muun omaisuuden määrästä ja valuutasta, varojen tai muun omaisuuden alkuperästä tai kohteesta sekä syystä, joka teki liiketoimesta epäilyttävän, ja onko liiketoimi suoritettu, onko se keskeytetty tai onko siitä kieltäytytty. Ilmoituksen tekemisellä ei ole rahamääräistä vähimmäisrajaa. Ilmoitus ei ole luonteeltaan rikosilmoitus, eikä pankin tarvitse ilmoitusta tehdessään tietää tai arvioida, mistä rikoksesta on mahdollisesti kyse.¹⁴³

Pankin tulee säilyttää rahanpesulain 4 luvun 3 §:n mukaan viiden vuoden ajan ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi hankitut välttämättömät tiedot ja näihin liittyvät asiakirjat. Kyseiset tiedot ja asiakirjat tulee pitää erillään asiakasrekistereistä eikä niitä saa käyttää muuhun tarkoitukseen. Viiden vuoden kuluttua asiakassuhteen päättymisestä tai epäilyttävän liiketoimen suorittamisesta tiedot ja asiakirjat tulee poistaa. Poikkeuksellisesti tiedot ja asiakirjat tulee säilyttää, jos säilyttäminen on tarpeen rikostutkinnan, vireillä olevan oikeudenkäynnin tai pankin tai sen palveluksessa olevan oikeuksien turvaamiseksi. Henkilöllä, johon tiedot ja asiakirjat kohdistuvat, ei ole oikeutta tarkastella tietoja tai asiakirjoja. Mikäli henkilö kokee tarpeelliseksi, voi tietosuojavaltuutettu sen pyynnöstä tarkastaa tietojen ja asiakirjojen käsittelyn lainmukaisuuden.¹⁴⁴

Rahanpesulain 4 luvun 4 §:n mukaan ilmoituksen tekoa tai selvittelyä ei saa paljastaa sille, johon epäily kohdistuu eikä muille henkilöille. Salassapitovelvollisia ovat myös pankin palveluksessa olevat henkilöt sekä henkilöt, jotka ovat saaneet tietoonsa salassa pidettäviä tietoja. 4 §:ssä todetaan eräitä poikkeuksia, jolloin tiedon ilmoituksesta ja sen

¹⁴³ Andersén, 2020, s. 131

¹⁴⁴ Andersén, 2020, s. 133

sisällöstä saa paljastaa. Tiedon saa kertoa toiselle samaan konserniin tai muuhun taloudelliseen yhteenliittymään kuuluvalle Suomessa tai toisessa ETA-valtiossa toimiluvan saaneelle yritykselle tai yhteisölle, jos se on välttämätöntä epäilyttävän liiketoimen arvioimiseksi eikä rahanpesun selvittelykeskus ole pyytänyt rajoittamaan tiedon luovuttamista. Tieto voidaan luovuttaa myös muun kuin ETA-valtiossa toimiluvan saaneelle yritykselle tai yhteisölle, jos yritystä tai yhteisöä koskevat rahanpesulakia vastaavat velvollisuudet ja niitä valvotaan niiden velvollisuuksien noudattamisessa.

Poikkeuksena on myös rahanpesulain 4 luvun 4 §:n mukaan tilanne, jossa Suomessa tai toisessa ETA-valtiossa toimiluvan saanut tarvitsee tiedon, koska se on osallisena sellaisessa yksittäisessä liiketoimessa, joka liittyy siihen asiakkaaseen ja liiketoimeen, jota ilmoitus koskee. Tieto saadaan luovuttaa myös muulle kuin ETA-valtiossa toimiluvan saaneelle ilmoitusvelvolliselle, mikäli tiedon vastaanottajaa koskee rahanpesulakia vastaavat velvollisuudet ja yhteisöä valvotaan näiden velvollisuuksien noudattamisesta, sekä tiedon vastaanottajaa koskevat velvollisuudet kuin tietosuojasetuksessa säädetyt henkilötietojen suoja koskevat velvollisuudet. Rahanpesulain 4 luvun 4 §:ssä todetaan, että asiakkaan nimen, syntymäajan, henkilötunnuksen sekä perusteen ilmoituksen tekemiselle saa antaa tiedon luovuttamisen yhteydessä. Mikäli henkilöllä ei ole suomalaista henkilötunnusta, myös tiedon kansalaisuudesta saa antaa.

4.2 Liiketoimesta pidättäytyminen

Pankin tulee tietyissä tilanteissa pidättäytyä liiketoimesta, esimerkiksi maksutapahtumista tai luoton myöntämisestä, rahanpesuun tai terroriepäilyyn liittyvästä syystä. Kieltäytyminen voi tulla kyseeseen, jos asiakas- tai liiketapahtumatiedot ovat puutteelliset tai jos liiketoimen luonne vaikuttaa epäilyttävältä.¹⁴⁵

¹⁴⁵ Wuolijoki, 2022, s. 121

Liiketoimi tulee keskeyttää lisäselvityksiä varten ja tarvittaessa siitä tulee kieltäytyä, jos liiketoimi vaikuttaa epäilyttävältä tai jos epäillään, että liiketoimeen sisältyviä varoja käytetään terrorismin rahoittamiseen tai sen rangaistavaan yritykseen. Pankilla on velvollisuus kieltäytyä asiakassuhteesta, jos tuntemistiedot ovat puutteelliset. Mikäli pankki ei pysty toteuttamaan sille säädettyjä toimia, pankin on kieltäydyttävä asiakassuhteen perustamisesta, liiketoimen suorittamisesta ja liikesuhteen ylläpitämisestä.¹⁴⁶ Rahanpesulain 4 luvun 5 §:n mukaan liiketoimi voidaan suorittaa loppuun, mikäli liiketoimea ei pystytä keskeyttämään tai jos sen keskeyttäminen tai kieltäytyminen vaikeuttaisi liiketoimen tosiasiallisen edunsaajan selvittämistä.

Rahanpesun selvittelykeskus saa rahanpesulakiin perustuen antaa pankille ja muille ilmoitusvelvollisille määräyksen keskeyttää liiketoimi enintään kymmenen arkipäivän ajaksi. Tämä oikeus tulee kyseeseen, jos määräys on välttämätön rahanpesun tai terrorismin rahoituksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Jäädymääräyksen avulla voidaan estää rikoshyödyn siirtyminen viranomaisten ulottumattomiin. Vuoden 2023 ensimmäisen kuuden kuukauden aikana Rahanpesun selvittelykeskus antoi yhteensä 44 määräystä keskeyttää liiketoimi.¹⁴⁷

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että liiketoimesta pidättäytyminen ja asiakassuhteesta kieltäytyminen voi tulla kyseeseen, jos asiakkaana oleva oikeushenkilö ei suostu antamaan pankille tosiasiallisia edunsaajiaan koskevia tietoja. Tällöin tuntemistiedot ovat puutteelliset, ja pankilla on oikeus kieltäytyä liiketoimesta ja asiakassuhteesta. Sama tilanne tulee kyseeseen myös silloin, kun pankki päivittää tuntemistietoja, eikä asiakas suostu antamaan ajankohtaisia tietoja edunsaajistaan.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Wuolijoki, 2022, s. 121

¹⁴⁷ Keskusrikospoliisi, 2023, s.14

¹⁴⁸ Andersén, 2020, s. 130

4.3 Kansainväliset talouspakotteet

Talouspakotteilla tarkoitetaan kansainväliseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvää painostuskeinoa, jolloin tiettyihin valtioihin, henkilöihin, yhteisöihin ja ryhmiin kohdistetaan rajoittavia toimia. Talouspakotteet rakentuvat korkean riskitason maista, pakotteiden piirissä olevista maista sekä pakotteiden piirissä olevista henkilöistä. Usein pakotelistoille joutuneet henkilöt ovat omissa kotimaissaan merkittävässä yhteiskunnallisissa asemissa toimivia henkilöitä. Talouspakotteiden avulla jäädytetään pakotteiden kohteena olevien tahojen omistuksessa, hallussa tai määräysvallassa olevat varat ja muut taloudelliset resurssit. Pakotteiden avulla voidaan kieltää edellä mainittujen tahojen rahoittaminen varojen luovuttaminen tai välittäminen suoraan tai välillisesti pakotteiden kohteena oleville tahoille. Talouspakotteiden alaisena voi olla myös pankkeja sekä niiden ulkomaisia sivukonttoreita ja yksityishenkilöitä.¹⁴⁹ Pakotteiden avulla vaikutetaan sellaisen valtion tai ihmisryhmän politiikkaan tai toimintaan, joiden katsotaan uhkaavan kansainvälistä rauhaa sekä turvallisuutta¹⁵⁰.

Talouspakotteiden valvonta ja niiden alaisena olevien henkilöiden rahaliikenteen seuranta ja estäminen kuuluvat rahanpesun estämisen prosessiin. Pakotteiden valvonnan toteuttaminen on osa rahanpesun estämisen toimintamallia. Pankki osallistuu talouspakotteiden toimeenpanoon. YK:n turvallisuusneuvoston tai EU:n neuvoston päätöksiin perustuvat kansainväliset pakottavat sitovat Suomea ja siten myös pankkia.¹⁵¹ Pakotteista säädetään muun muassa EU-asetuksin, jotka ovat suoraan sovellettavaa oikeutta EU:n jäsenvaltioissa¹⁵².

Pankin velvollisuuksiin kuuluu kansainvälisten talouspakotteiden muutoksien seuraaminen ja oman rekisterin säännöllinen tarkistaminen sekä maksuliikenteen ja muiden liiketoimien seuraaminen. Velvollisuuksia noudattamalla varmistutaan siitä, että

¹⁴⁹ Andersén, 2020, s. 20–21, 162–163

¹⁵⁰ Rahanpesu.fi, n.d.

¹⁵¹ Andersén, 2020, s. 161–162

¹⁵² Rahanpesu.fi, n.d.

pakotteiden kohteena oleva varat ovat jäädytettyjä tai varat luovutetaan jäädyttämällä ne.¹⁵³ Pankin velvollisuuksiin kuuluu sanktiolistakontrolli, eli pankin tulee tarkastaa, että asiakasta ei löydy jäädytyspäättölistalta eikä pakotelialta.¹⁵⁴

Pankin välttäminen sekaantumasta liiketoimiin pakotteiden alaisena olevien henkilöiden tai yritysten kanssa vaatii jatkuvaa asiakkaiden ja asiakkaan toiminnan tarkkailua. Jatkuvaa selvitystyötä tulee tehdä sen varmistamiseksi, ettei asiakkaita ole lisätty myöhemminkään pakotelialtoille tai etteivät he ole mukana suorittamassa maksuja pakotelialalla oleville yksityishenkilöille tai yrityksille. Pakotelialatarkistukset on tehtävä, jotta voidaan selvittää, onko syytä kieltäytyä tarjoamasta palveluja asiakkaalle. Tämä työ vaatii pankilta huomattavasti resursseja. Esimerkiksi henkilön nimen perusteella saattaa tulla väriä positiivisia osumia, jotka edellyttävät tästä huolimatta manuaalista tutkimista. Pankin on tarkistettava myös osittaiset osumat ja nimien vaihtoehtoiset versiot varmistuakseen, että asiakkaat eivät piiloudu nimiensä versioiden taakse. Tämä väistämättä lisää tutkimista tai hylkäämistä vaativien osumien määrää ja samalla kustannuksia pankille.¹⁵⁵

Joskus pakotelialalla oleva henkilö saattaa toimia yrityksen hallinnossa, mutta itse yritys ei kuitenkaan ole pakotelialalla. Tällaisia tapauksia tulee käsitellä tapauskohtaisesti, ja pakotelialalla olevan henkilön mukana olo yrityksessä ei välttämättä ole yksinään este. Mitä keskeisemmässä tai määräävämmässä asemassa pakotelialalla oleva henkilö on yrityksen hallinnossa, sitä suuremman riskin se muodostaa yrityksen toiminnalle ja muun toimeksiannon hoitamiselle pätevästi.¹⁵⁶

Venäjän vuonna 2022 aloittaman hyökkäyssodan myötä EU on määrännyt ison joukon uusia pakotteita Venäjää vastaan. Asetetut pakotteet sisältävät henkilöpakotteita, talouspakotteita ja viisumitoimenpiteitä. Sodan myötä pakotteita on myös asetettu

¹⁵³ Andersén, 2020, s. 163

¹⁵⁴ Nyberg, 2021

¹⁵⁵ Lowe, 2017, s. 473

¹⁵⁶ Patentti- ja rekisterihallitus, 2023

Valko-Venäjää ja Irania vastaan. Pakotteita kohdistuu yhteensä noin 1800 henkilöön ja yhteisöön. Venäläisiä ja valkovenäläisiä pankkeja on suljettu ulos SWIFT- järjestelmästä. Nämä pankit eivät voi vastaanottaa ulkomaanvaluuttaa eivätkä ne voi siirtää varoja ulkomaille. Tällä on hyvin kielteinen vaikutus Venäjän ja Valko-Venäjän talouteen.¹⁵⁷ Rahanpesun selvittelykeskus seuraa Suomessa Ukrainan sodan ja erityisesti pakotteiden suoria ja epäsuoria vaikutuksia. Rahanpesun selvittelykeskus seuraa sodan ja pakotteiden vaikutuksia ensisijaisesti ilmoitusten kautta, joita esimerkiksi pankit tekevät epäilyttävistä liiketoimista.¹⁵⁸ Ministeriöt ovat tarkastelleet riskiarvioissaan Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksia. Keskeisenä riskinä nähdään pakotteiden kiertäminen erilaisten menetelmien avulla.¹⁵⁹

4.4 Varojen jäädyttäminen

Varojen jäädyttämisellä tarkoitetaan henkilön tai oikeushenkilön varojen jäädyttämistä kansallisen viranomaispäätöksen tai EU-asetuksen nojalla. Jäädytyspäätös voi koskea siis luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jonka kautta myös tosiasiallista edunsaajaa.¹⁶⁰ Varojen jäädyttämisestä säädetään varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetussa laissa.¹⁶¹ Lain varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi (325/2013) 2 §:n mukaan varojen jäädyttämisen tarkoituksena on estää sellaisten varojen liikkuminen, siirtäminen, muuntaminen, käyttäminen ja käsitteleminen, joka voisi muuttaa varojen määrää, sijaintia, omistusta, hallintaa, luonnetta tai käyttötarkoitusta. Varojen jäädyttämisellä estetään myös muut muutokset, jonka avulla varoja voitaisiin käyttää. Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskus arvioi jäädytyspäätösten edellytyksiä, tekee jäädytyspäätökset ja lisää ne julkiseen luetteloon. Nämä päätökset julkaistaan Virallisessa lehdessä.¹⁶²

¹⁵⁷ EU:n neuvosto ja Eurooppa-neuvosto, 2023

¹⁵⁸ Keskusrikospoliisi, 2023, s. 5

¹⁵⁹ Valtiovarainministeriö, 2024.

¹⁶⁰ Aluehallintovirasto, n.d.

¹⁶¹ Wuolijoki, 2022, s. 123

¹⁶² Finanssivalvonta, 2018

Jäädytyksen kohteena on pääsääntöisesti henkilön koko omaisuus. Varojen jäädytys on voimassa siihen asti, että YK:n turvallisuusneuvosto, EU:n toimielimet tai rahanpesun selvittelykeskus muuttavat tai kumoavat päätöksensä. Varoja voidaan vapauttaa poikkeuksellisen syyn takia, kuten humanitaarisesta syystä. Pankin on noudatettava EU:n pakotesäädöksiä ja kansallisia varojen jäädyttämispäätöksiä, sekä tarkkailtava niiden muutoksia. Pankin on säännöllisesti tarkistettava rekisterinsä ja seurattava maksuliikennettä ja muita liiketoimia varmistaakseen, että pakotteiden kohteena olevien tahojen varat ovat jäädytetty.¹⁶³

Jos pankki havaitsee rekistereistään tai maksuliikenteestään tahon, jonka yksilöintitiedot vastaavat kansallisten jäädyttämispäätösten kohteena olevien tahojen tietoja, pankin on välittömästi jäädytettävä varat tai keskeytettävä liiketoimi. Asiasta on ilmoitettava Helsingin ulosottovirastoon. Mikäli pankki havaitsee tahon, jonka tiedot eivät vastaa täysin kansallisten jäädyttämispäätösten kohteena olevien tahojen tietoja, mutta ovat lähes identtiset, on pankin keskeytettävä liiketoimi ja ilmoitettava asiasta Helsingin ulosottovirastoon.¹⁶⁴

Vaikka itse varojen jäädyttäminen ei kuulukaan pankin velvollisuuksiin, on sen kuitenkin osana toimintaansa seurattava jäädytyspäätöksiä ja ryhdyttävä niiden velvoittamiin toimiin. Pankin velvollisuutena on olla luovuttamatta varoja jäädytyksen kohteena olevalle taholle.¹⁶⁵ Pankin tulee ryhtyä jäädytyspäätösten edellyttämiin toimiin ilman, että viranomainen antaa siitä erityistä ilmoitusta tai määräystä¹⁶⁶.

¹⁶³ Finanssivalvonta, 2018

¹⁶⁴ Finanssivalvonta, 2018

¹⁶⁵ Wuolijoki, 2022, s. 123

¹⁶⁶ Finanssivalvonta, 2018

4.5 Velvollisuuksien laiminlyönnin hallinnolliset seuraamukset

4.5.1 Rikemaksu tai julkinen varoitus

Pankki tai sen toimihenkilö voi saada rangaistuksen, jos se laiminlyö asiakkaan tuntemisen ja rahanpesun estämiseen liittyviä velvollisuuksia¹⁶⁷. Velvollisuuksien laiminlyönnin hallinnollisia seuraamuksia voivat olla rikemaksu, julkinen varoitus ja seuraamusmaksu¹⁶⁸. Rahanpesulain 8. luku sisältää tarkat säännökset hallinnollisista seuraamuksista.

Rahanpesulain 8 luvun 1 §:n mukaan pankille voidaan määrätä rikemaksu, jos se tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö tai rikkoo rahanpesun estämiseen liittyviä velvoitteitaan. Sen mukaan rikemaksun suuruutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon menettelyn laatu, laajuus sekä kestoaika. Yleisesti oikeushenkilölle määrättävä rikemaksu voi olla 1000–100 000 € ja luonnolliselle henkilölle 500–10 000 €.

Rahanpesulain 8 luvun 2 §:n mukaan julkinen varoitus voi seurata silloin, jos pankki tahallaan tai huolimattomuudesta menettelee rahanpesulain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai maksajan tiedot – asetuksen säännösten vastaisesti. Julkinen varoitus annetaan, mikäli rikkomus kokonaisuutena arvioiden ei edellytä ankarampia toimenpiteitä.

Rahanpesulain 8 luvun 6 §:n mukaan rikemaksu voidaan jättää määräämättä tai julkinen varoitus antamatta, jos 1) pankki on oma-aloitteisesti aloittanut riittäviä toimenpiteitä rikkomuksen korjaamiseksi heti sen havaitsemisen jälkeen ja ilmoittanut siitä heti Finanssivalvonnalle, 2) rikkomuksen voidaan katsoa olevan vähäinen tai 3) jos rikemaksun määrääminen tai julkisen varoituksen antaminen katsotaan ilmeisen kohtuuttomaksi. Rikemaksua tai seuraamusmaksua ei voida määrätä, jos sama teko on

¹⁶⁷ Finanssivalvonta, n.d.

¹⁶⁸ Andersén, 2020, s. 149

vireillä esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa.

Rahanpesulain 8 luvun 7 §:n mukaan Finanssivalvonta ei voi määrätä rikemaksua eikä antaa julkista varoitusta, jos päätöstä ei tehdä viiden vuoden kuluessa päivästä, jona rikkomus tai laiminlyönti tehtiin. Edellä mainittujen seuraamusten määräämisoikeus vanhentuu myös jatkettun rikkomuksen tai laiminlyönnin osalta viidessä vuodessa siitä päivästä, kun rikkomus tai laiminlyönti päättyi. Seuraamusmaksun määräämisoikeus vanhentuu kymmenessä vuodessa siitä päivästä, kun rikkomus tai laiminlyönti tapahtui tai jatkettun rikkomuksen tai laiminlyönnin osalta viiden vuoden kuluessa päivästä, kun rikkomus tai laiminlyönti päättyi.

4.5.2 Seuraamusmaksu

Rahanpesulain 8 luvun 3 §:n mukaan seuraamusmaksu voidaan määrätä tilanteessa, jolloin pankki tahallaan tai huolimattomuudesta vakavasti, toistuvasti tai järjestelmällisesti laiminlyö tai rikkoo rahanpesulain mukaisia velvoitteita. 3 §:n mukaan Finanssivalvonta voi määrätä seuraamusmaksun myös sille, joka tahallaan tai huolimattomuudesta jättää vakavasti, toistuvasti tai järjestelmällisesti pois maksajaa tai maksunsaajaa koskevat laadittavat tiedot maksajan tiedot -asetuksen vastaisesti. Lisäksi seuraamusmaksu voidaan määrätä, jos pankki laiminlyö toistuvasti, vakavasti tai järjestelmällisesti maksajan tiedot -asetuksen velvoitteet.

Rahanpesulain 8. luku sisältää säännöksen erityisesti luotto- tai rahoituslaitokselle määrättävän seuraamusmaksun suuruudesta. 8 luvun 4 §:n mukaan luotto- ja rahoituslaitokselle määrättävän seuraamusmaksun suuruus perustuu kokonaisarviointiin. Finanssivalvonnan on otettava arvioinnissa huomioon menettelyn laatu, laajuus, kesto aika, tekijän taloudellinen asema, menettelyllä saavutettu määritettävissä oleva hyöty tai aiheutettu vahinko, tekijän yhteistyö asian selvittämiseksi, aiemmat finanssimarkkinoita koskeviin säännöksiin kohdistuneet rikkomukset ja laiminlyönnit sekä menettelyn mahdolliset vaikutukset rahoitusjärjestelmän vakaudelle.

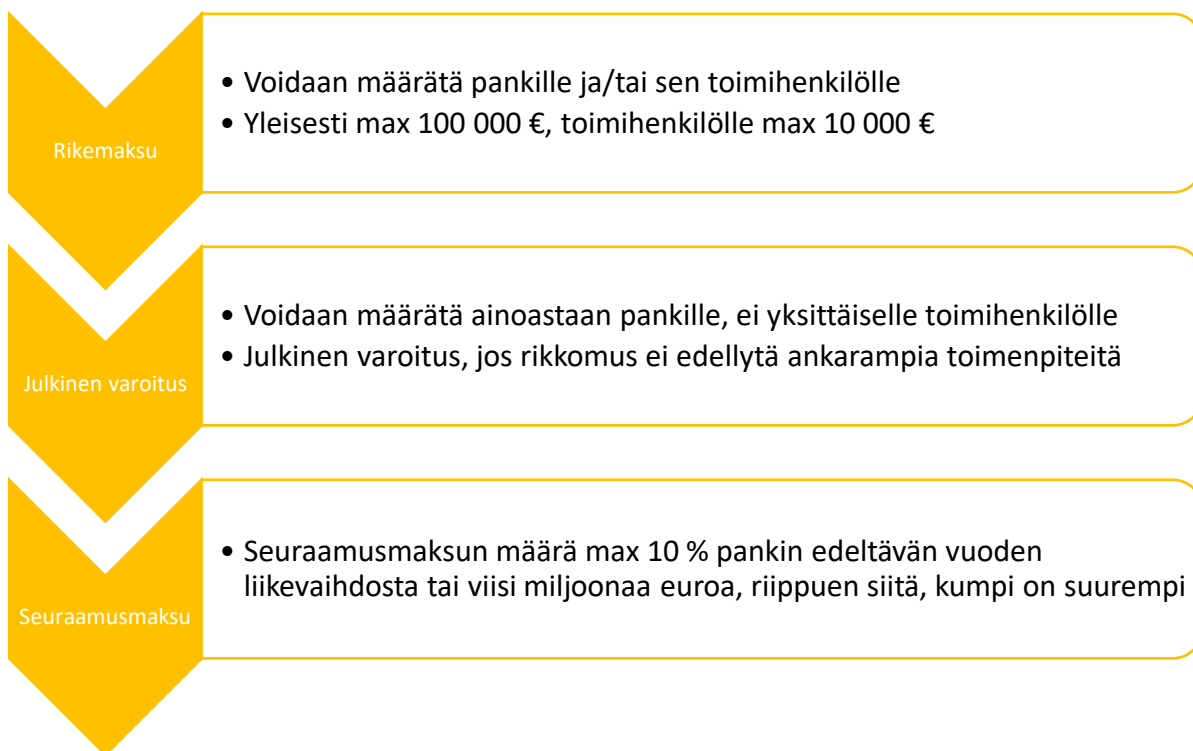
Rahanpesulain 8 luvun 4 §:n mukaan seuraamusmaksu voi olla enintään kymmenen prosenttia luotto- tai rahoituslaitoksen edeltävän vuoden liikevaihdosta tai viisi miljoonaa euroa, riippuen siitä, kumpi on suurempi. Luotto- tai rahoituslaitoksen ollessa osa konsernia, liikevaihto on konsernin ylimmän emoyrityksen konsernitilinpäätöksen mukaista seuraamusmaksun määrittämistä edeltävän vuoden liikevaihtoa. Tilinpäätöksen ollessa vielä kesken, seuraamusmaksu määrätään sitä edeltävän vuoden tilinpäätöksen mukaisesta liikevaihdosta. Edelleen 4 §:n mukaan, Jos kyseessä on vasta toimintansa aloittanut luotto- tai rahoituslaitos, eikä tilinpäätöstä vielä ole saatavilla, liikevaihto arvioidaan muun saatavissa olevan selvityksen perusteella. Luonnolliselle henkilölle määrättävä seuraamusmaksu saa olla korkeintaan viisi miljoonaa euroa. Mikäli teosta tai laiminlyönnistä saatu hyöty voidaan määrittää, seuraamusmaksu saa olla korkeintaan kaksi kertaa niin suuri.

Rahanpesulain 8 luvun 8 §:n mukaan Finanssivalvonnan on julkistettava päätös rikemaksun, julkisen varoituksen tai seuraamusmaksun määrittämisestä viipymättä, kun päätöksestä on ilmoitettu kohteena olevalle pankille tai toimihenkilölle. Julkistamisesta on ilmentävä rikkomuksen luonne ja tyyppi sekä vastuussa olevan henkilöllisyys. Rahanpesulain 8 luvun 9 §:n rikemaksun ja seuraamusmaksun täytäntöönpanosta vastaa Oikeusrekisterikeskus. Täytäntöönpano tapahtuu siinä järjestyksessä kuin sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetään.

Rahanpesulain 8 luvun 11 §:n mukaan Finanssivalvonnan tulee toimittaa Euroopan pankkiviranomaiselle seuraavat tiedot: 1) tieto määrätystä ja julkistetusta seuraamuksesta, samanaikaisesti kun seuraamus julkistetaan ja tieto mahdollisesta muutoksenhausta ja sen lopputuloksesta ja 2) yhdistelmätiedot vuosittain määrätystä luotto- tai rahoituslaitokselle määrätystä seuraamuksista.

Tosiasiallisia edunsaajia koskevien velvoitteiden laiminlyönti voi aiheuttaa pankille edellä mainittuja hallinnollisia seuraamuksia. Laiminlyönti voi olla tosiasiallisen edunsaajan

tunnistamatta ja tuntematta jättäminen. Laiminlyöntinä voidaan pitää myös sitä, että pankki ei pidä ajan tasalla tosiasiallisia edunsaajiaan koskevia tietoja.¹⁶⁹

Kuvio 4 Hallinnolliset seuraamukset.

¹⁶⁹ Aluehallintovirasto, n.d.

5 Johtopäätökset

Rahanpesu on vakava ongelma ja se aiheuttaa yhteiskunnalle paljon haittaa. Rahanpesu aiheuttaa muun muassa talouspolitiikan tehottomuutta, varallisuus- ja muiden hintojen vääristymiä sekä rikollisuuden kasvua.¹⁷⁰ Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia velvollisuuksia pankeilla on rahanpesun estämiseen liittyen ja miten tosiasiallinen edunsaaja liittyy näihin velvollisuuksiin. Voidaan todeta, että rahanpesusääntely on jatkuvasti muuttuvaa, joka asettaa haasteita ja painetta pankeille. Rahanpesun estämiseen liittyviä velvoitteita on valtavasti, ja erityisesti asiakkaan tuntemiseen kohdistuvat velvoitteet ovat aikaa vieviä. Pankin keskeisimpänä velvollisuutena voidaan pitää asiakkaan tunnistamista ja tuntemista.

Tosiasiallisten edunsaajien tunteminen on merkittävä osa rahanpesun estämisen työtä. Rahanpesulaki velvoittaa pankin tunnistamaan asiakkaidensa tosiasialliset edunsaajat, todentamaan asiakkaidensa tosiasiallisten edunsaajien henkilöllisyydet, varmistamaan tosiasiallisia edunsaajia koskevien tietojen oikeellisuuden sekä päivittämään säännöllisesti tosiasiallisia edunsaajia koskevat tiedot. Näillä velvoitteilla edistetään liiketoiminnan läpinäkyvyyttä ja helpotetaan rahaliikenteen tarkkailua.¹⁷¹ Tosiasiallisten edunsaajien tuntemisella on keskeinen merkitys rahanpesun estämistyön lisäksi myös muussa liiketoiminnassa. Erityisesti verotuksessa käsite on ollut keskiössä jo pitkään. Asiakkaan tuntemistiedot, mukaan lukien tosiasiallisia edunsaajia koskevat tiedot on säilytettävä asianmukaisesti vähintään viiden vuoden ajan asiakassuhteen päättymisestä. Tosiasiallisia edunsaajia koskevat tiedot ovat säilytettävä viisi vuotta siitäkin huolimatta, että oikeushenkilön toiminta lakkaisi.¹⁷²

¹⁷⁰ Andersén, 2020, s. 39-40

¹⁷¹ Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) & the Inter-American Development Bank (IDB), 2021, s. 40

¹⁷² Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) & the Inter-American Development Bank (IDB), 2021, s. 24

Tuotteet ja palvelut, jotka mahdollistavat varojen saattamisen lailliseen maksujärjestelmään sekä varojen siirtämisen nopeasti rajojen yli muodostavat suurimman rahanpesun riskin pankkitoiminnassa. Rahanpesun estämistoimien tulisi kohdentua korkeariskisiin asiakkaisiin eikä toimien tulisi aiheuttaa tarpeetonta haittaa matalariskisille asiakkaille. Riskienhallintakeinojen kohdentaminen oikein tuo lisähaasteensa pankeille.¹⁷³

Toisaalta ongelmaksi voi muodostua se, että riskejä halutaan välttää niin paljon, että se johtaa korkeariskisten asiakassuhteiden päättämiseen. Finanssivalvonnan mukaan se on vastaanottanut useita huolestuneita yhteydenottoja koskien sitä, että finanssilaitokset eivät perusta tai jatka asiakassuhdetta yritysasiakkaiden kanssa, joiden tosiasiallinen edunsaaja tai vastuuhenkilö on korkeariskisestä maasta, ilman että pyritään arvioimaan yksittäiseen asiakassuhteeseen liittyviä riskienhallintakeinoja. Kyseisestä ilmiöstä voidaan käyttää termiä *de-risking*, jolloin halutaan välttää asiakkuuteen kohdistuva riski kokonaan, sen sijaan että sitä pyrittäisiin hallitsemaan riskiperusteisesti. Finanssivalvonta muistuttaa, että pankeilta ei edellytetä sitä, ettei rahanpesun riskejä voisi olla toiminnassa lainkaan. Sen sijaan tärkeää on olla menettelyt rahanpesun riskien tunnistamiselle, arvioimiselle ja ymmärtämiselle.¹⁷⁴

Velvollisuuksien laiminlyönnistä voi koitua hallinnollisia seuraamuksia, joita ovat rikemaksu, julkinen varoitus tai seuraamusmaksu. Finanssivalvonta valvoo pankkeja siinä, että pankit noudattavat velvollisuuksiansa rahanpesun estämiseen liittyen. Finanssivalvonnan pyynnöstä pankin tulee luovuttaa rahanpesun estämiseen liittyviä asiakirjoja veloituksetta ja kohtuullisessa ajassa, jos Finanssivalvonta tarvitsee niitä valvontatyönsä tueksi.

Useiden jatkuvien velvollisuuksien lisäksi pankin tulisi kyetä arvioimaan ja analysoimaan tietoja ymmärtääkseen miksi, mitä, miten ja missä he kohtaavat rahanpesun uhkia.

¹⁷³ Finanssivalvonta, 2022

¹⁷⁴ Finanssivalvonta, 2021

Heidän on ymmärrettävä, mihin rikolliset tarvitsevat pankkipalveluita ja rikollisten motiiveja tunnistaakseen rahanpesuun liittyviä merkkejä. Pankin on ymmärrettävä, miten rikolliset käyttävät palvelujaan arvioimalla, miten nämä uhat kehittyvät ja muuttuvat vastauksena valvonnan tehostamiseen tai tutkimalla korkean profiilin tapauksia.¹⁷⁵ Voidaan todeta, että rahanpesun estämisen työ on merkittävä ja aikaa vievä osa pankin työtä.

Tutkimuksen teon aikana nousi esiin useita jatkotutkimusehdotuksia. Lähivuosina erilaiset huijaukset, etenkin niin kutsutut romanssihuijaukset ovat kasvaneet runsaasti ja useat pankin asiakkaat ovat joutuneet huijauksen uhreiksi. Rikollisten keksimät huijaukset kehittyvät koko ajan yhä hankalammin tunnistettaviksi. Rahanpesun selvittelykeskuksen mukaan eniten selvittelytyötä kohdistuu petoksiin, yleisimpinä muun muassa rakkaushuijaukset ja verkkopankkihuujaukset¹⁷⁶.

Jatkossa olisi tarvetta tutkia sitä, miten pankit voisivat enemmän kiinnittää huomiota huijauksiin jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ennen kuin suurin vahinko on jo tapahtunut. Tämän voidaan nähdä liittyvän läheisesti rahanpesun ja erityisesti terrorismin rahoittamisen estämiseen, koska usein huijauksella saadut varat päätyvät laittomaan toimintaan.

¹⁷⁵ Lowe, 2017, s. 478

¹⁷⁶ Rahanpesun selvittelykeskus, 2023, s. 5

Lähteet

- Alma Media Oyj. (2019, 19. kesäkuuta). Tosiasiallisten edunsaajien tiedot kerätään kaupparekisteriin. *Alma Talent*. Noudettu 31.1.2024 osoitteesta <https://www.almatalent.fi/blogi/tosiasiallisten-edunsaajien-tiedot-kerataan-kaupparekisteriin/>
- Aluehallintovirasto. (n.d.). *Rahanpesulain valvonta*. Noudettu 11.2.2024 osoitteesta <https://avi.fi/asioi/yritys-tai-yhteiso/valvonta-ja-kantelut/raha-ja-omaisuus/rahanpesulain-valvonta#item-TZOWbuTEN6K6-33408571>
- Andersén, A. (2020). *Rahanpesun estäminen*. Alma Talent Oy.
- Azets Finland. (2019, 10. toukokuuta). Tosiasiallisen edunsaajan rekisteröinti. *Azets*. Noudettu 14.3.2024 osoitteesta <https://www.azets.fi/blogi/tosiasiallisen-edunsaajan-rekisterointi/>
- Cox, D. (2014). *Handbook of Anti-Money Laundering*. John Wiley & Sons, Incorporated. <https://triton.finn.fi/Record/nelli07.2670000000570316?sid=3282884943>
- Ekström, J. (2023, 15. joulukuuta). Tehokas rahanpesun estäminen: riskillisistä asiakkaista kokonaan eroon vai riskien oikeasuhtaista hallintaa? *Finanssivalvonta*. Noudettu 5.3.2024 osoitteesta https://publications.bof.fi/bitstream/handle/10024/46294/Fiva_blogi_Tehokas-rahampesun-estaminen.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- EU:n neuvosto ja Eurooppa-neuvosto. (2023, 12. lokakuuta). *EU:n Venäjän vastaiset pakotteet*. Noudettu 24.11.2023 osoitteesta <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/>

FATF. (2023). *Guidance on Beneficial Ownership for Legal Persons*. Noudettu 5.12.2023

osoitteesta <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/guidance/Guidance-Beneficial-Ownership-Legal-Persons.pdf.coredownload.pdf>

FATF. (2023). *“Black and grey” lists*. Noudettu 23.1.2024 osoitteesta <https://www.fatf-gafi.org/en/countries/black-and-grey-lists.html>

FATF. (2023). *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation*. Noudettu 5.12.2023 osoitteesta

<https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/recommendations/FATF%20Recommendations%202012.pdf.coredownload.inline.pdf>

Finanssivalvonta. (2018). *Asiakkaan tunteminen ja tunnistaminen*. Noudettu

17.10.2023 osoitteesta <https://www.finanssivalvonta.fi/finanssisektorin-toimijalle/pankki/rahanpesun-estaminen/asiakkaan-tunteminen-ja-tunnistaminen/>

Finanssivalvonta. (2018). *Kansainväliset talouspakotteet ja kotimaiset*

jäädäyttämispäätökset. Noudettu 15.11.2023 osoitteesta

<https://www.finanssivalvonta.fi/rahanpesun-estaminen/kansainvaliset-talouspakotteet-ja-kotimaiset-jaadyttamispaatokset/>

Finanssivalvonta. (2020). *Asiakkaan tunteminen ja tunnistaminen*. Kuluttajalle.

Noudettu 17.10.2023 osoitteesta

<https://www.finanssivalvonta.fi/kuluttajansuoja/asiakkaan-tunteminen-ja-tunteminen/>

Finanssivalvonta. (2021, 16. maaliskuuta). *Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnan kulmakivi on riskien mukaan oikeinmitoitettu toiminta.*

Toimintakertomus 2020. Noudettu 24.1.2024 osoitteesta

<https://www.finanssivalvonta.fi/tiedotteet-ja-julkaisut/toimintakertomukset/toimintakertomus-2020/teemat/rahanpesun-ja-terrorismin-rahoittamisen-torjunnan-kulmakivi-on-riskien-mukaan-oikeinmitoitettu-toiminta/>

Finanssivalvonta. (2021). *Riskiarvio*. Noudettu 25.10.2023 osoitteesta

<https://www.finanssivalvonta.fi/rahanpesun-estaminen/riskiarvio/>

Finanssivalvonta. (2021). *Selonotto- ja ilmoitusvelvollisuus*. Noudettu 31.10.2023

osoitteesta <https://www.finanssivalvonta.fi/rahanpesun-estaminen/selonotto-ja-ilmoitusvelvollisuus/>

Finanssivalvonta. (2022, 17. lokakuuta). *Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen tähtäävät toimenpiteet kohdennettava todellisen riskin mukaan – valvonnassa painotetaan riskienhallintakeinoja*. Lehdistötiedote. Noudettu

23.1.2024 osoitteesta <https://www.finanssivalvonta.fi/tiedotteet-ja-julkaisut/lehdistotiedotteet/2022/rahanpesun-ja-terrorismin-rahoittamisen-estamiseen-tahtaavat-toimenpiteet-kohdennettava-todellisen-riskin-mukaan---valvonnassa-painotetaan-riskienhallintakeinoja/>

HE 236/2021 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain ja finanssivalvonnasta annetun lain 3 ja 20 b §:n muuttamisesta 236/2021.

HE 323/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain ja Finanssivalvonnasta annetun lain 3 ja

20 b §:n muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 236/2021 vp) täydentämisestä.

Hirvonen, A. (2011). *Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan*. Yleisen oikeustieteen julkaisuja. Helsinki. Noudettu 5.10.2023 osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/20149471-38b2-4cc8-94b7-2f6b3feed81d/content>

Hirvonen, M. & Määttä, K. (2018). *Harmaa talous ja talousrikollisuus – ilmenemismuodot ja torjunta*. Edita Publishing Oy.

Husa, J., Mutanen, A. & Pohjolainen, T. (2008). *Kirjoitetaan juridiikkaa: ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille*. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Hyttinen, T. (2021). *Rahanpesu ja rikosvastuu*. Alma Talent Oy.

Isoaho, E. & Kaski, I-E. (2021). *Kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio 2021*. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2021:17. Noudettu 24.10.2023 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-715-9>

Keskusrikospoliisi. (2023, 15. elokuuta). *Rahanpesun selvittelykeskuksen puolivuotiskatsaus 2023*. Noudettu 15.12.2023 osoitteesta <https://poliisi.fi/documents/25235045/67733116/rahanpesun-selvittelykeskuksen-puolivuotiskatsaus-2023.pdf/12cd36fc-bc50-7d1c-0bd0-6ab96a378deb/rahanpesun-selvittelykeskuksen-puolivuotiskatsaus-2023.pdf?t=1692019910690>

Kolehmainen, A. (2016, 16. helmikuuta). *Empiirinen oikeustutkimus – Mitä ja milloin?* s. 106–131 teoksessa Tarmo Miettinen (toim.) Oikeustieteellinen opinnäyte, Edilex kirjat 16.2.2016.

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 28.6.2017/444. Finlex.

Noudettu 10.10.2023 osoitteesta

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170444#L3P6>

Laki varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi 3.5.2013/325. Finlex. Noudettu

27.2.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20130325>

Laurio, J. (2020). Pankit ilmoittavat vuosittain tuhansia rahanpesuepäilyjä

viranomaisten tutkittavaksi. *Finanssiala Ry*. Noudettu 8.12.2023 osoitteesta

<https://www.finanssiala.fi/kolumni/pankit-ilmoittavat-vuosittain-tuhansia-rahampesuepailyja-viranomaisten-tutkittavaksi/>

Linna, M. (2023). *Talousrikosten ennaltaehkäisy ja havaitseminen*. Kauppakamari.

<https://tritonias.finna.fi/Record/tria.380207?sid=3147923841>

Lowe, R.J. (2017). Anti-money laundering – the need for intelligence. *Journal of crime,*

24(3), 472–479. Noudettu 26.2.2024 osoitteesta [https://doi.org/10.1108/JFC-](https://doi.org/10.1108/JFC-04-2017-0030)

[04-2017-0030](https://doi.org/10.1108/JFC-04-2017-0030)

Nieminen, K., Lähteenmäki, N., & Aaltonen, O. (2021). *Empiirinen oikeustutkimus*.

Gaudeamus.

Nyberg, P. (2021, 22. joulukuuta). Mitä konkreettisia toimenpiteitä rahanpesulaki vaatii

ilmoitusvelvolliselta? *Alma Talent Oy*. Noudettu 30.1.2024 osoitteesta

<https://www.almatalent.fi/blogi/mita-konkreettisia-toimenpiteita-rahampesulaki-vaatii-ilmoitusvelvolliselta/>

Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) & the Inter-American Development Bank (IDB). (2021). *Building Effective Beneficial Ownership Frameworks. A joint Global Forum and IDB Toolkit*. Noudettu 2.2.2024 osoitteesta https://www.oecd.org/tax/transparency/documents/effective-beneficial-ownership-frameworks-toolkit_en.pdf

OP Ryhmä. (n.d.). *Hyväksyttävät henkilöllisyystodistukset pankissa*. Noudettu 15.10.2023 osoitteesta <https://www.op.fi/turvallinen-asiointi/hyvakysyttavat-henkilollisyystodistukset>

OP Ryhmä. (n.d.). *Yritysassiakkaan tunteminen – päivitä yrityksesi tiedot*. Noudettu 24.10.2023 osoitteesta <https://www.op.fi/yritykset/asiakkuus/asiakkaan-tunteminen>

Pankakoski, K. (2020). *OECD:n malliverosopimuksen osinkoartiklaan sisältyvän tosiasiallisen edunsaajan käsitteen tulkinta – erityistarkastelussa osakelainausjärjestelyt*. Verotus 3/2020. Edilex. Noudettu 2.1.2024 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/verotuslehti/209820005?exactWords=tosiasiallinen+edunsaaja&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=3&advancedSearchKey=1316914>

Pankakoski, K. (2021). *Tosiasiallisen edunsaajan käsitteen tulkinta sekä verosopimusmääräysten ja kansallisten veronkiertosäännösten välinen suhde*. Verotus 2/2021. Edilex. Noudettu 5.1.2024 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/verotuslehti/227660010.pdf>

Patentti- ja rekisterihallitus. (2020). *Kuka on edunsaaja?* Prh.fi. Noudettu 18.10.2023 osoitteesta <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/edunsaajatiedot/kuka.html>

Patentti- ja rekisterihallitus. (2023). *EU:n asettamat Venäjään kohdistuvat pakotteet ja tilintarkastus*. Prh.fi. Noudettu 27.2.2024 osoitteesta https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tilintarkastajille/eun_asettamat_ve_najaan_kohdistuvat_pakotteet_ja_tilintarkastus.html

Peurala, J. (2009). *The European Union's Anti-Money Laundering Crusade – A Critical Analysis of the Responses by the EU/EC to Money Laundering*. Reports of the Police College of Finland 83/2009. Juvenes Print Oy.

Rahanpesu. (n.d.). *Etätunnistamisen menetelmät asiakkaan tunnistamisessa ja henkilöllisyyden todentamisessa*. Rahanpesu.fi. Noudettu 19.1.2024 osoitteesta <https://rahanpesu.fi/documents/46317582/0/Etätunnistamisen+menetelmät.pdf/f9539db5-9268-b65c-7b12-df8c885a6da4/Etätunnistamisen+menetelmät.pdf?t=1625221072309>

Rahanpesu. (n.d.). *Lainsäädäntö – rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen*. Rahanpesu.fi. Noudettu 10.10.2023 osoitteesta <https://rahanpesu.fi/lainsaadanto>

Rahanpesu. (n.d.). *Obliged entities*. Rahanpesu.fi. Noudettu 24.1.2024 osoitteesta <https://rahanpesu.fi/ilmoitusvelvolliset>

Rahanpesu. (n.d.). *Talouspakotteet ja jäädytyspäätökset*. Rahanpesu.fi. Noudettu 24.11.2023 osoitteesta <https://rahanpesu.fi/talouspakotteet-ja-jaadytyspaatokset>

Rahanpesu. (n.d.). *Usein kysyttyä – rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen*. Rahanpesu.fi. Noudettu 5.3.2024 osoitteesta

<https://rahanpesu.fi/usein-kysyttya>

Rikoslaki 19.12.1889/39. Finlex. Noudettu 7.10.2023 osoitteesta

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L32>

Siikala, K. (2015, 19. maaliskuuta). *Miksi pankki kysyy? – Oletko poliittisesti vaikutusvaltainen?* Finanssiala Ry. Noudettu 5.12.2023 osoitteesta

<https://www.finanssiala.fi/uutiset/miksi-pankki-kysyy-oletko-poliittisesti-vaikutusvaltainen/>

Valtiovarainministeriö. (n.d.). *Estämistyö - rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen*.

Noudettu 17.10.2023 osoitteesta <https://vm.fi/estamistyö>

Valtiovarainministeriö. (n.d.). *Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen*.

Noudettu 17.10.2023 osoitteesta <https://vm.fi/rahanpesu>

Valtiovarainministeriö. (2024). *Arviomuistio poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden henkilötietojen käsittelystä keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän avulla*.

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2024:1. Noudettu 5.1.2024 osoitteesta

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165354/VM_2024_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtiovarainministeriö. (2024, 8. helmikuuta). *Suomi päivitti arviotaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskeistä*. Noudettu 25.2.2024 osoitteesta

<https://vm.fi/-/suomi-paivitti-arviotaan-rahanpesun-ja-terrorismin-rahoittamisen-riskeista>

Wuolijoki, S. (2022). *Pankkioikeus I*. 3. uudistettu painos. Alma Talent Oy.

<https://tritonias.finna.fi/Record/tria.381977?sid=3147909021>

YLM Yrityslakimies Oy. (n.d.). *Yritysjärjestelyn suunnittelu – mitä siinä kannattaa huomioida?* Noudettu 22.3.2024 osoitteesta

<https://yritysjuristi.fi/artikkelit/yritysjarjestelyn-suunnittelun-tarkeys/>